

Vahan vartabed Bardizagtsi. 1880. 1880.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici](#) pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

1234

11. 369-270

13 APR 2011

291.99

S-46

W R U Y R

1 8 8 3

SEP 2013

39249.67

ԱՌ ՆՈՐԻՆ

ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՎՍԵՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԱ ՄԿՐՏԻՉ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

ՉՕՆԷ

ՄԵԾԱԻ ՍԻԱՆՉԱՑՄԱՄԲ

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՌ

ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՏԷՐ

Ա.Բ.Գ.Ա.Ր ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Սիրող Հայկական իմաստից եւ
գեղեցիկ Դպրութեանց ,

Պատուական Տեր-Խմբագիր
« ՓՈՐՉ » ընտիր ամսագրերի
Ի ՏՖԻԻ

Տէր բարեկամ ,

Առաւել թէ կը կրթէ ժողովուրդը
և թէ կը զուարճացնէ . շատ ազգեր
նշանաւոր առակախօսներ ունեցած
են « Յոյնք Եսովպոս , Լատինք Փեդ-
րոս , Յռանաացիք Լաֆոնդէն , Ռուսք
Քալիլով , Արարք Լոգման և Օսմանցիք
Նասրէտտին : Հայք Մխիթար Գօշէն
զատ առակախօս ունեցած չեն , որոյ

առակաները թէ սակաւաթիւ են և թէ շատ համառօտ :

Մեր ժամանակին գլխաւորաբար առականեր թարգմանողներ եղան միայն, որոց մէջ առաջին տեղ կը բռնէ Գեր. Գաբրիէլ Նախկոպոս Այվազեան, որ գողտրիկ և սահուն գրչով Քուիլովի առակաները թարգմանեց: Նոյնպէս Նորին Սրբազնութիւնը Հոլար և Ռ. Կապուր Բան անուն Սուածագիրք մ'ալ հրատարակեց, որ գեղանշոյլ աստղիկ մի է ազգային գրականութեան երկնակամարին վերայ, զոր ամէն Հայէ ընթեռնուէ կ'արժէ ի խրատ անձին և ի շինութիւն բարոյական վիճակին իւրոյ :

Առականերն ամէն ատեն օգտակար եղած են ժողովրդեան, մանաւանդ այն ժողովրդեան՝ որ դեռ տղայ է իր ուսումնական և բարոյական վի-

ճակի մէջ: Այն մեծ իմաստասէրներն՝ որք մարդկութեան մէջ պաշտօն ունեցան յանուն մարդկային երջանկութեան, մինչև իսկ Տէր Յիսուս, յաճախ առակեցին, վասն զի առակները միայն նկատեցին ճշմարտութիւնը յերևան հանելու և ժողովրդեան մըտքին և սրտին մէջ տպաւորելու իբր անվրիպելի միջոց:

Մեր ժողովրդեան ալ ներքին կողմերը — բարոյական հանգամանքները — նկատելով՝ կը համարձակիմ ըսել թէ դեռ տղայ է, և դեռ տէր չէ ամենակատարեալ — յատկանիշ ըլլալու չափ — բարոյական մէկ վիճակի, յատուկ մէկ ձիրքի կամ հանգամանքի: Նա բարոյականի դրեթէ իւրաքանչիւրին մէջ թերի է. թերի ազգասիրութեան, հայրենասիրութեան, ընտանեասիրութեան, ըն-

կերսիրութեան, սրբկեշտ անձնասիրութեան և մինչև իսկ կրօնասիրութեան և ուսումնասիրութեան, ի մի բան՝ այն ամենուն մէջ, որովք միայն կարելի է ազնուանալ, յառաջանալ ի բարին, յօգտակարն, ի ճշմարիտն և ի հանդիսան հոգւոյ և մարմնոյ :

Արդ՝ երբ մեր այս թերի կողմերը կան, կամ ուրիշ կերպով ճիշտ քսեմ, յանուն բարոյական կենսոյ այն կէս-կէս վիճակն ունիմք, ի՞նչպիսի պիտի հասնինք փրկութեան . . . : Ազգի մը մէջ կարելի է, որ մէկ ՄՆՄ մարդ ելնէ, որ ձեռնարկել խիզախէ իւր ազգի փրկութեանը նուիրական գործին, բայց Դա իւր ազգի ո՞ր մէկ ամենակատարեալ բարոյականին պիտի վստահի, որպէս զի զայն գործիք

ընելով՝ յաջողի իւր այդ. մեծ նպատակին հասնելու . . . :

Աւելորդ իսկ է բարոյականի ամենակատարեալ մէկ հանգամանք, վիճակ և ձիրք փնտուելը մեր վրայ. եթէ վնէր, ոչ նուազ մխիթարական յոյս պիտի ներշնչէր ամէն նոցա սրբտին, որք ազգային փրկութեան սիրովը կը մորմոքին. առ այս հարկ չկայ շատ մը իրողութիւններ ևս մէջ բերելու. բաւական է, կարծեմ, եթէ զմին միայն յիշեմ. այս ալ աւա՛ղ, իմ տխուր բաժինս է. չեմ ուզեր, քա՛ւ վիցի, խռովել փափուկ սրտեր, այլ ընդհակառակն օգուտ ընծեռել կը դիտեմ յանուն անձնական և ազգային բարւոյ և պատուոյ . . . :
 վասն զի օգտակարը ճշմարտութեան յայտնութեանը, ինչպէս առաքինութիւնն ալ հոգեով և մարմնով տկարին

Տառայութեանը մէջ է, և ոչ զօրաւորին :

Մարդ մը՝ որ իւր Արամեայ հասակին մէջ ի Չէյթին լոյս կը սփռէ, ճրի՛ գրեթէ, յերուսաղէմ կ'աղօթէ և կը գրէ, հուսկ ուրեմն ի Հայաստան երիցս կը թափառի և կը գործէ. մարդ մը՝ որ իւր նուիրական կեանքը մինչ իւր առջև քանիցս կ'ախարհէ կը տեսնէ, շխուովիր, այլ անվեհեր կը դիմէ ի կէտ նպատակի . . . մարդ մը՝ որ իւր ստանձնած ամէն պաշտօն ամենայն հաւատարմութեամբ և զգուշութեամբ ի գլուխ կը հանէ. մարդ մը՝ որ կը համարձակի իսկ ասել այսօր, թէ « ոչ ոք կարող է զիս յանդիմանել վասն Քրիստոսի յանուն ազգի և հայրենեաց » . կարինէն ի կ. Պօլիս կը հասնի նոյն իսկ Հայաստանը շալակելով. բայց ցարդ իսկ ոչ մէկ պատուոյ կամ շնորհի պաշտօնապէս արժանի կը լինի, մինչ-

դեռ ուրիշներ . . . ի՞նչու . — վասն
զի առ ազգն ու առ հայրենիս ունե-
ցած պարտուց մէջ հաւատարիմ մնա-
լու և պարկեշտ ապրելու յանցա՛նք
գործած էր . . . :

Ներէ՛ , ո՛ր յաւիտենականդ Արդա-
րութիւն , ներէ՛ այդ անձին . թե-
րևս այդու պատժել ուզէցիր զինքը ,
վասն զի գիտեմ , որ նա առ սէր ազ-
գի իւրոյ և հայրենեաց ամբարշտած
էր առաջի Քո . . . :

Տէր բարեկամ , ես որ ազգին
կեանքը խոր սերտած , քննած ու զըն-
նած եմ , սոյն առակաները հրատա-
րակելով՝ պարտք համարեցի դոյզն
ինչ սպեղանի դնել մեր բարոյական
վէրքերուն վրայ : Սոքա զուտ հայկա-
կան են , և նմանութիւն չունին գրե-
թէ օտար առակախօսաց առականերուն .
երկրորդ մ՛ալ պիտի հրատարակեմ՝

Հանդերձ առաստելական զուարճալի վէպով մը Զէյթինցուոց լեզուով, Կիլիկեան Հայ աշխարհաբարի վրայ միտքը ինչ ճաշակ մը տալու համար Հայ գրագիտաց :

Սոյն գրքոյկներն առ ո՞ պիտի նուիրէի, եթէ ոչ պատուականաց պատուական այն մեծ մարդուն՝ - ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՆՍԱՐԵԱՆ - վեհ անուան, որոյ վրայօք դուք քանիցս գովեստիւ խօսեցայք, երբ այդք է Տփլիս էի. և ի՞նչ հարկ գովեստի խօսքերու, երբ Նորին Վսեմութեան նոյն իսկ մեծամեծ գործերն արդէն հանրահռչակ կը խօսին. ես զիս երանելի կը համարիմ, որ սոյն դուզնաքեայ նուէրս Ձեր ձեռամբ կը բաղդաւորիմ ձօնել Նորին Վսեմութեան, որ կաթոգին սիրողն է հայրենի գրոց և խօսից :

Իսկ զՁեզ՝ Տէր, պատիւ ինձ համարիմ ողջունել այժմ, զՁեզ՝ որ զիս այդք է Տփլիս սփոփեցիք, քաջալե.

րեցիք և յատկապէս յաճախ յորդորեցիք, որ գնամ յԱլաշկերտ և ի Պայազիա տէր լինելու համար այն Հայ ժողովրդեան, որ քամած էր պատերազմի ծանր աղէտից դառն բաժակը մինչև ցմրուր, և մաղ մնացած էր նոր դառնաղէտ փորձանքի մը ևս հասնելու աննպատակ և անպատրաստ, յիմարտական դաղթականութեան մը երեսին: Հազարաւոր ժողովրդեան մը երախտագիտութիւնն ու Աստուծոյ օրհնութիւնն բաւական իսկ են զՁեզ վարձատրելու, և դայնպիսիս ևս՝ որ Ձեր հողւոյն ու սրբտով դործեցին: Ձեր և նոցա անուններն պատմութիւնը պիտի արձանագրէ ոսկեղէն տառերով, վասն՝ զի հոն ճշմարտութիւնը կը խօսի և ոչ սուտութիւնը ընդ քողով մարդահաճոյութեան . . . :

Մնամ խորին յարգանք
Վահան վ. Տ. Մինաս

1880 Մարտ 1
Ի Կ. Պոլիս

Պարտիզակցի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՅԻՄՆԱԿ ԱՌԱԿ

Ա .

Հարարյան քննական
աստանոլ

Գրատեղի Գրատեղի
Գրատեղի Գրատեղի

LIBRAIRIE-EDITEUR
V. B. ZANTARIAN
STAMBOUL TCHAKMAKDJIAN N. 2478

ԱՌ ՆՈՐԻՆ

ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՎՍԵՄՈՒԹԻՒՒՆ

ԱՂԱ ՄԿՐՏԻՉ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

ԶՕՆԷ

ՄԵԾԱԻ ՍԻԱՆՉԱՑՄԱՄԲ

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

41217500

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՅԻՍՆԱԿ ԱՌԱԿ

Ա. ՏՍԱՆԵԱԿ

Ա.

Սարիկ

Սարիկ յանկարծ թեիկ բացաւ՝

Մօրկան ծոցէն արագ թռաւ :

« Սարիկ, ո՛վ դու :

Էսէ, ինչո՞ւ :

Աչքսդ սէս շուտ կը թռչիս :

Սարեկիկ, չը խօսի՞ս » :

Սարիկ լռեց :

Սարիկ լռեց :

« Սարիկ, ձայնէ՛, անտան ու ձոր

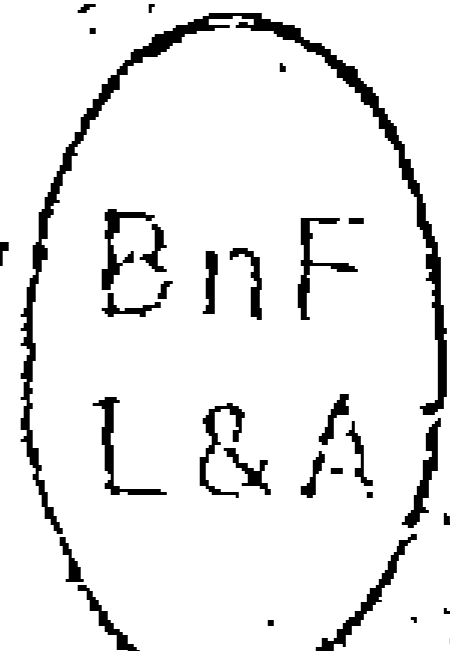
Թող քո ձայնէ դ թնդ այ այսօր » :

Սարիկ լռեց :

Սարիկ լռեց :

2005. 124-160

ACQ 1993004857

« Ե՞ր այդպէս լռիկ մնջիկ
Ար թռչիս , մատղա՛շ Սարիկ » :

Սարիկ լռեց ,

Սարիկ լռեց :

Սարիկ աչեց , « աչիկ տեսաւ ,

Ծառէն կախուած սաղիկ տեսաւ :

Հոն թռաւ ,

Թառեցաւ :

Սարկին տոտիկ սաղին դըրպաւ

Սաղին դըրպաւ , ձայնիկ ելաւ ,

« Ախ հայրենիք , »

« Ախ հայրենիք » :

Սարիկ լռեց , գլխիկ կախեց ,

Տխրալի՛ ձայն սրտէն հանեց .

« Ախ իմ բոյն , »

« Ախ իմ բոյն » :

Որսորդ ձայնն սուաւ ,

Ծառին նայեցաւ .

Սարիկ տեսաւ ,

Նըշտն սուաւ .

Սարկին զարկաւ ,
Կարծքին զարկաւ •
Սարիկ ընկաւ ,
Սարիկ մեռաւ ։

Սարիկ Կապէն էր ,
Սազիկ սրտիկն էր •
Թռչողն Հոգին էր ,
Երգողն սրտիկն էր •
Հոգին Թրուաւ ,
Սրտին դըպաւ •
Սրտէն ձայն ելաւ ,
Հոգւոյն աչք լացաւ •

« Ախ հայրենիք »

« Ախ հայրենիք » ։

Որսորդն հասաւ ,
Երբ ձայնն առաւ •
Նըշան առաւ ,
Սրտին զարկաւ •
Կապէն ընկաւ ,

Կապէն մեռաւ .

Կապէն բարուոյն տակ

Եղաւ նահատակ* :

Բ .

Ռեխտաւոր Աղուես

« Ի՛նչ անուշիկ ,

Ո՛վ արջորիկ ,

Սիրուն կ'երգես » .

Կ'ըսէր Աղուէս :

« Գիշեր ցերեկ հոս մընայի ,

Գեղ գեղ ձենիկդ ես լրսէի .

Այլ շատ ափսո՛ս , որ վաղուընէ

Պատի գրկուիմ ձայնդ լրսելէ .

Ձի մեղաւորս առ Տէր ուխտի

Սուրբ Կարապետ երթայ պիտի :

* Կարապետ պատանի քանակեայ ,
որ անկաւն , երբ կրկին գնայր ի Ձէյ-
թին ի 1870 ամի :

Ա՛խ , Աքլոր ,

Դուն այսօր

Աչքիս անցունք պիտի սրբես ,

Թէ ինձ հաւնոց առաջնորդես •

Հոն թողու թիւն մեղացս ամէն

Պիտի ուզեմ ձեր հաւերէն » :

Խաբեքային այս խօսքերէն

Աքլորին սիրտն ելած արդէն ,

Ըսաւ • « փութա ,

Հաւնոցն ահա » :

Վազեց Աղուէս , ուր կը խղղէր

Բոլոր հաւերն ու կը ժղլէր •

« Ո՛վ Աքլոր ,

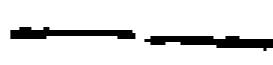
Գիտես սր

Գիւրին չէ երթալ ուխտի

Անպաշար ու անօթի

Այլ կուշտ

Անշուշտ » :

Կեղծ աւոր բարեպաշտօն
Չար մարդիկ կան քանիօ՛ն
Որք մինչև ըզմեզ խաբեն
Ի՛նչ անոյշ կը քարոզեն :

Ք.

Օձ եւ Արտոյտ

« Արտուտիկ ,
Քո տառիկ
Պաղ. նեմ ,
Լիզեմ :

Ախ , քիչ կենայիր ,
Ինձ դուն լըսէիր ,
Ապա երթայիր » :

Այսպէս ահա օրին մին

Օձ մը կ'ըսէր Արտուտին :

« Իրաւ կ'ըսեմ , այս խեղճ կեանքէն

Երկրի վրայ միշտ սողալն

Զգուեցայ

Զանձրացայ :

Երբ կը յիշեմ քանի անգամ ,
Թէ քաղաքներ , տուներ փարթ տե՛
կան աշխարհիս ամեն կողմեր ,
Կը քաշեմ ես որչա՛փ արտեր :
Ա՛հ , ի՞նչ կըլլար , ով Արտուարիկ ,
Թէ տանկիր զիս քո հետիկ » :

« Օձուկ , շատ լաւ

Արտոյան լաւ .

« Բայց չը գիտե՞ս , որ ես ի՞նչպէս
Հեռու տեղեր տանիմ ըզքեզ ,

Երբ մէկ պըզտիկ
Եմ ճնձուղիկ » :

— « Ասոր ճարն՝ հաւատացէք ,
Եթէ , Արտոյտ , լսելուդէք ,
Գիտեմ .

Ըսե՞մ :

— « Ըսէ , նայիմ ,

Կը հաւանի՞մ » :

— « Կը պըլլուիմ ես քո վըղին ,
Քեզ հետ մէկտեղ կերթանք դիւրու

Անենք պատոյս ,

Զըլա՞ր , Արտոյս ։ ։

Սրկար չընեմ խընդիր օձին
Հաճոյ եղաւ մեր Արտուտին .

Եւ միասին

Սլան դային ։

Բայց շատ վայրկեան դեռ անցած չէր ,
Օձուկն այսպէս երբ կը խորհէր .

« Միմեմ վիզը այս Արտուտի ,
Թող վար ընկնի ու սատակի .

Իսկ ես

Ըսեա

Շատ լաւ դիտեմ , որ թէ իյնամ

Սա արտին մէջ , բա՛ն մը կըլլամ ։

Ըսաւ .

Ըրաւ ։

Բայց յոյսն արդարեւ

Ելաւ ի դերեւ .

Արովհետեւ երբ վար ընկաւ ,

Իւր գլուխն ալ քարին եկաւ .

Զաղխեցաւ

Սատկեցաւ :

Երբ շար խորհիս ,

Կը պատժուիս •

Խիկարին քարոզած

Յիշէ՛ դուն այս աւած

« Երբ շար դործես ,

Զար կը գտնես » :

Գ .

Կարիճ էս Գորա

Կարիճն ու Գորա

Լըճի մը քով

Խրար դտան ,

Ընկեր եղան :

Թերևս ըսես , կարելի՞ է ,

Պատի՛ ըսեմ , թէ ինչո՞ւ չէ

Բայց առ ահիս

Մտքին նայիս ,
Կարծեմ ինէ
Փոքր ի շատէ
Կը յուսամ ,
Բարեկամ ,
Գոհ կըլլաս ,
Կ'իմանա՞ս :

Կարիճն ու Գորտ
Խրաւ խելօք
Բաւական
Ապրեցան :

Սակայն Կարիճն այսպէս
Յը մը դորտին ձայնեց .
« Գորտ աղբար ,
Լաւ չըլլա՞ր ,

Որ մի անգամ լըճէս անդին
Երթ անք դիտել ի միասին .
Թէեւ ես սէ , ինչպէս դիտես
Լողալ չդիտեմ , որ դամ հետ քեզ »

— « Հողդ հատեր է ,
Այդ ալ բա՞ն է :
Երբ շալկել գրե՞ղ
Կարող եմ ես » :

Վերջապէս ի գործ դրին ,
Իրարու ինչ որ ըսին :
Բայց հազիւ մէկ քիչ ատեն
Անցած էր , կարիճն անդէն

Գորտին խայթեց ,
Կրկին խայթեց :

Գորտն անդէն «-ճ «-ճ պռուպ .
Եւ ըսաւ ձայնիւ մարած .

« Կարիճ աղբար ,
Ինչո՞ւ համար

Դու չարաչար դիս կը խայթե՞ս ,
Գոնէ պատճառն ի՞նչ է , չըսե՞ս » :

— « Ո՛վ Գորտ ընկեր ,
Զը գիտե՞ս դեռ ,

Որ կարիճք սովոր են ,
Երբ մարմին թէ գլտնեն ,
Անպատճառ կը խայթեն .
Բնական է , ի՞նչ ընեն » :

— « Ե՛տ՛ , բայց կարիճ ,
Գիտցիր հիմիկ ,

Որ գորտերն ալ ջուրց խորունկէն
Լողալ կուզեն . էհ , ի՞նչ ընեն ,
Այս ալ բնական
Մեզ է միայն :

Ուստի ըսէ ,

Ինձ ի՞նչ հարկ է ,

Ջրին երեսէն տանիլ ըզքեղ ,
Քանի դու չար կենդանի ես » :

Ըսաւ չրաւ

Գորտ սուզեցաւ ,

կարիճն ըսեա

Ջրին երես

Մընաց ու տկուեցաւ .

Խղդեցաւ սասկեցաւ :

Այնպիսիներէ՛ որոց խայթել
Միշտ բնական է, հեռու փախչել

Պարտաւոր են

Մարդիկ ամէն :

Երբ չար մարդուն

Թէ ըլլաս դուն

Բարեկամ ու աղբարուկ ,

Ո՛րչափ ձիւն փորձանք դ վստուդ

Իրարու վրայ

Նայէ կուգայ :

Ե .

Ճանճ

Փչեց քամին

Հիւսիւսային .

Անձրև կուգար ,

Ու ձիւն կուգար :

Ճանճ կը մըսէր ,

Քանդի ցուրտ էր :

« Ոհ , ո՞ւր գըտնեմ տեղ մը տաքուկ ,
Ուր տեղ երթամ ես հիմակուկ » :

Կ'ըսէր կ'ըսէր ,

Կը թռչըտէր :

Յետոյ պատին վերայ կեցաւ ,

Շունչ մը առաւ ու զայս ըսաւ .

« Աստուած , այսպէս որմքած սրբլած

Ձեզ հաս-կապոյտ ցրտէն եղած

Մըսիմ .

Սատկի՛մ :

Հասւ ,

Հացաւ :

« Միտքս ընկաւ հա ,

Ի՞նչ լաւ կըլլայ .

Մամուկն ահա տես պառկած կայ ,

Անուշ անուշ կը քընանայ .

Անշուշտ եթէ երթամ հիմա ,

Նա կողորմի խեղճիս վերայ :

Երթամ ,

Չայն սամ » :

Կարող չէ, սակայն ո՞ւր էր,
Քրեայի պէս սրտիկի վնէր •
Ըսել կ'ուզեմ սրտիկի ընտր
Անաչ գթոտ ու բարերար» •

Կիսուն ըսես

Պատասխանեց :

«Այ՛լ տ մը ունիս, Աղուէս աղբար,
Ըսէ նայիմ, գիտե՞մ մէկ ճար» •

— «Արտորդ ներէ հազիւ փախաց,
Բայց վերաւոր արիւնջըւայ •

Ո՛հ, հիմակուկ,

Բարի՛ Արկուկ,

Մինչ ծարուէս

Կը մարիմ ես,

Մէկը չը կայ որ մէկ պրտիկ
Տայ ինձ գոնէ պազուկ ջըրիկ •

Ո՞ւր էր որ դու քո կտուցով
Զորէս ջուր մը տայիր շուտով

Գէթ յունուն

Մօրդ արեւուն » •

Անխելք Արկուն

Այս սողութաւն

Հաւատաց

Ու գլխաց :

Բայց երբ դարձաւ, և իր կրտսե,
Նորա բերնի մէջ երկնացոց,
Նա իսկոյն սխմեց խողեց,
Եւ անյագ կերաւ լափեց :

Երբ բարի ընել ուզես,
Զայս առած յիշել պէտք ես,
Թէ « զօճ գրկես,
Խայթէ ըղբն զ » :

Քանզի շար մարդուն
Երբ բարի ընես դուն,
Փոխարէն
Այն մարդէն
Դուն բարի մի յուսար,
Բարեկամս, իմացա՞ր :

Բայց թէ ըսես ,

Ո՛չ այդպէս .

Ես յայնժամ ,

Բարեկամ ,

« Արիւնքո իքո դըլուխ » .

Քեզ կ'ըսեմ , կը մեկնեիմ շուտ :

Է .

Օձ , Գորտ , Կրիա

Օձն ու Գորտ ու Կրիան

Սէր կապեցին մտերմական :

Բայց Օձուն չարակամ

Ով ըլլայ բարեկամ

Նա անկասկած

Խենդ է ցնդած :

Օր շատ շանցաւ : Երբ չար Օձը

Խղդեց կերաւ տըկար Գորտը :

Բայց Կրիան

Աս ժամայն

Բարկացաւ ,

Դատ բացաւ :

« Այս ի՞նչ է, կ'ըսէր , Օձ չար ,

Ապրիլ հետ մեզ դուն խոտացար

Ձերդ ընկեր

Բարեսէր » :

— « Սատակեցի, ի՛նչ հարկ կայ քեզ ,

Ո՛վ դատաւոր դրաւ ըզքեզ » :

— « Բայց դաշնըդ գէթ ո՞չ յիշես » :

— « Դաշն ի՞նչ է , դուն կը յիշե՞ս ,

Ար մէկ աղուէս քարոզ կարողաց

Թէ « իրաւունքն է հզօրաց » :

Արիան լրուեց ,

Բայց քէն պահեց ,

Ուստի օր մը երբ այն չար Օձ

Պըտոյտ կ'անէր ի մէջ խոտոց ,

Արիան դընաց

Կամաց կամաց

Խածաւ անդէն

Նորա պոչէն :

Օձ սարսափած կըսէր այսպէս •

Թէ «ինչո՞ւ դիս կը շարչըրկես •

Մեր դաշնը դէթ յիշէ՛ ,

Եւ ազատ դիս ձրգէ » •

— « Իսկ կ'ըսէիր դաշնն չը կայ

Ամենեին երկրիս վերայ •

Իսկ իրաւունքն է հրդօրաց ,

Ո՞չ ապաքէն աղուէսն ասաց •

Ուստի , չա՛ր ,

Պատիժդ առ » •

ՕՅն, օրն ի բուն շարչըրկեցաւ ,

Քարէ ի քար իւր գլուխ գարկաւ •

Ճգմեցաւ

Սատկեցաւ •

—

Այս առակ

Շարունակ

Երբ դուք լըսէք ,

Բայս յիշեցէք •

« Զոր քարոզես

Ըզնայն լըսես » •

Ը.

Շուն

« Բարկութենէս
Ահա կարծես
Ես կը ճաթիս ,
Հուր կը կարիս .
Ծօ , սա նայէ ,
Ինչ բտել է ,

Որ ապուշ ոչխարաց

Սա խեղճուկ կենդանեաց

Ըլլամ միշտ ես

Ծառայ այսպէս :

Գիշեր ցերեկ անքուն հսկեմ ,

Միշտ հոն ու հաս ես պահպանեմ .

Մէկ մ'ալ տեսնես ,

Ի՞նչ կը լրտես .

«Շըներ , ո՞ւր էք ,

Հասէք , հասէք » :

— « Ի՞նչ կայ » :

— « Գայլ եկած է , վաղեցէք հա •

Գող եկած է , բռնեցէք հա » :

Շնչասպառ կը վազվառենք ,

Ար փախցընենք կամ կը բռնենք •

Բայց մեր բազդէն յանկարծակի

Գող դայ կամ գայլ , առնաւ տանի

Մենէ գաղաուկ

Մէկ ոչխարուկ ,

Յղճուկ մեզ , հովիւք ամեն

Ինչեր մեզ կը հասցընեն •

« Գուք ծոյլ էք ,

Սանկ նանկ էք » •

Ա՛րսեն կ'ըսեն

Ու կը տըփեն :

Ով Տէր Աստուած ,

Այս ի՛նչ չարքաշ

Կենաց ըզմեզ .

Վիճակեր ես :

Իսկ մերին վարձք , ով տէր , ի՞նչ է •

Կամ մէկ քանի չոր ոսկոր է ,

Կամ մէկ քանի հացի կըտոր ,
Ամէնն ամէն այս են բոլոր :
Գիշեր ցերեկ մենք կը տատինք ,
Բաց արարի չափ յարգ ջունինք :
Է՛հ , ի՞նչ հարկ կայ
Ըլալ ծառայ :
Երթա՛մ լեռներ , ձորեր շրջել
Գաշտեր չափել , աղատ ապրել » :
Երկար բարակ Շուն խօսեցաւ ,
Հուսկ դըւխն առաւ ու մեկնեցաւ :
Բաց Գայլուն մէկ հանդիպեցաւ
Երբ այս Շունը , նախ դարձացաւ ,
Ապա ռանայ , « ա՛ Շուն աղբար ,
Տրտում արտուր ինչո՞ւ համար
Կը թախտա իս
Անդ ին ապր իս :

— « Զգուեցայ ,
Զանձրացայ
Արարներէն ,
Հովիւներէն » :

— « Բարի եկար ,
Շնիկ աղբար ,

Նկուր ուխտենք եղբայր լինել ,
Ի միասին սիրով ապրել .

Բայց հիմա թէ անօթի ես

Նկուր յորջրս , հօն ես տամ քեզ

Խիտ կակուղիկ

Համով մշաիկ » :

Երկար ջրնեմ ի միասին

Խօսակցելով ելան գային :

Ուր մեր Շնիկ լաւ կըշտացաւ ,

Խորունկ խորունկ հօն քնացաւ .

Բայց արթընցա՞ւ այն խոր քունէն ,

Ի՞նչ չարթընցաւ , շեւաւ կ'ըսեն :

Պատճա՞ռ .

— Եղբայր ,

Վասն զի գայլուն կամք

Զայն խղղեւ էր ուզած :

—

Հազար անգամ կարծեմ ըսուած

Միշտ անդ աղար է քարոզուած ,

« Ով որ դռն է ,

Երջանիկ է » :

Յիշեցէք միշտ և այն առած
Որ Խիկարէն է հոչակուած .
« Սնձրեւէն երբ կը փախչիս ,
Կարկուտի կը հանդիպիս ,
Եթէ խեղճ առաջնորդ քեզ
Գու ընել անկարող ես » :

Թ .

Ազան Ազնի

Ելաւ գընաց Ազնին օր մը
Խաղող գողնալ այդ ինչ մը :

Բայց ի՞նչ կըսես , երբ հոն հասաւ ,
Մէկ կըրիայ յանկարծ տեսաւ ,
Որ իր հաստ վիզ երկարցուցած
Կարմրուկ կուզերն խիտ հասուեցած

Կուշտուկու

Յորկոր իւր

Կը հռէր ,

Արթիւնք :

Նախանձեցաւ ,

Ատաղեցաւ :

Ուստի անդէն փշեր տնկեց ,

Դէպ ի Արիան շուտով վաղեց :

« Ո՞վ կըլլաս դուն , աւազակդ ո՞ղ :

Որ հոս եկեր կ'ուտես խաղող .

Ըսէ՛ , ըլքեղ

Հոս ո՞վ խրկեց :

Խաւ կ'ըսեմ , հաւատա դո՛ւ ,

Որ փշերովս աչերդ երկու

Այլ փորեմ ,

Այլ հանեմ :

— « Ասուոյ , եղբայր , ի՞նչ հարկ կայ .

Այգիս մէջ քանի որ կայ

Խաղող շատկեկ ,

Բաւ ինձ ու քեզ :

Այգետէրն երբ դուն չես ,

Քեզ ի՞նչ փոշի՛ , թէ՛ թխեմ ես

Այգւոյս

Ողկոյց » :

« Ի՛նչ , աւազակ , ո՞վ ըսաւ քեզ
Քարոզ կարդալ ինձի այդպէս •
Այգեաւէր ըսամ չըսամ ,
Երբէք թող պիտի չըսամ

Որ ուսես դուն

Խաղողս հասուն » :

Ըսաւ • վազեց Ափային քով ,
Հաւքեց կուզերն իւր վշերով •

Ձը թողուց

Որ մէկ կուզ

Նա ուտէր

Ու մեկնէր :

Ագահ մարդիկ ու նախանձատ
Ո՞վ կը հաւտայ , թէ սիրտ դժոտ
Ունին ,
— Չունին :

Թէ գործ շունիս ծակաչք մարդուն

Միշտ քարոզէ արդարութիւն ,

Թէ բան շունիս նլմա ըսէ .

«Բարիք բնութեան , եղբայր , բաւ է

Թէ քեզ թէ ինձ , արդ՝ ի՞նչ հարկ կայ

Անկուշտ աչօք եղբօրդ վերայ

Նայիլ նայիլ

Ու նախանձիլ ։

Դուն կը յուսաս

Որ քո սասած

Նա լրսէ ,

Քեզ մըսէ ,

Մի յուսայր ,

Ո՛վ եղբայր ։

Ժ .

Հպիտ եւ Ծպիտ

Տօն օր մի

Դէմ դէմի

Հպիտն ու Ծպիտ

Ի դէմս ժպիտ

Իրարու պատահեցան ,
Շատ երկար խօսակցեցան ,
Նախ Հպիտ
Առ Օգիտ ,

Շորորալով ու նապելով
Հապարումէկ իւր ձեւերով՝

« Աղջոյն , դռչեց .

Տէր , դուռն ո՞վ ես » :

— « Ես ծպտելովս պաշտօն ունիմ
Գրաւել յիս Աէր մտերիմ .

Անկեղծութիւնն ի ներքուստ ես

Միշտ կը պահեմ սրտիկիս մէջ .

Քայց չա՛ր

Աշխարհ ,

Ուր տակն բան եթէ յայտնի

Խօսուի դործուի , կամ ցոյց տրուի

Ոչ կոկիկ ձեով

Սուտ ու կեղծ տեսքով ,

Պարզուկ մարդն միշտ անպատճառ

Միթէ ջըւար խաղք չարաչար :

Բայց դուն ո՞վ ես , ով բարեկամ ,
Ըսէ նայիմ ես խմանամ » :

— « Մարի՛ , միևնոյն
Ունիմք պաշտօն :

Ես ալ հպտելովս , տէր ,
Կը ջանամ գրաւել ըզՍէր :

Ո՛հ , չա՛ր
Սշխարհ ,

Ուր Սիրոյ աչք միշտ անդադար
Էսկ արտաքին խենդ ու խելառ

Չուարժ խօսքի ,

Պերճ նազանքի

Կուշտ կը նայի

Կը կարմըրի՛ . . .

Իսկ պարզ մարդուն ո՞վ կը նայի :

Ո՛հ , Սիրոյ մէջ ճիշդ յաջողութիւլ

Կարելի է , եթէ հպտիլ

Ունիս .

— Չունի՞ս ,

Հաւատա՛ որ կը լինիս
Միշտ անյաջող . ո՛վ Յպիտ » :
— « Աչ թէ դու ո՛չ , ընդհակառակ
Ես կը տանիմ միշտ յողթանակ » :

Այսպէս երկօրեան

Երկար վիճեցան

Թէ ո՞վ սիրոյ

է ճիշդ հաճոյ :

Բայց վերջապէս հարկ դատեցին
Իրենց պաշտած առարկային

Գիմել

Ըսել .

« Քեզ սիրական , Տըրիփ , ըսէ՛ ,

Մենէ ո՞րն է , ճշդիւ ընտրէ՛ » :

— « Գացէք , հարցէք առ ճշմարիտ ,

Ես կ'ընդունիմ նորա վճիռ » :

Բայց երբ գնացին , այս կարճ առին

Կա՛րճ պատասխան « ձենէ ո՛չ մին » :

Արք խաբեսխուրես

Վարք բարք ունին դէշ ,

Այնպիսիներ ճշմարտութեան

Անջե միշտ խաղք պիտի ըլլան :

Բ • ՏԱՍՆԵԱԿ

Ա.

Աղոռես է՛ թձ

Աղուէսն ու թձ իրար գրտան ,
Մտերմարար խօսակցեցան .

Խորհուրդ ըրին ,

Սէր կապեցին ,

Ար իրարմէ ամենն ին

Ինչ որ ըլլայ՝ չը բաժնուին :

Այն օր Աղուէս լեզու թափեց ,

« Օճակ աղբար , դուն սողնոց մէջ ,

Իսկ ես ըսես անասնոց մէջ

Միթէ չե՞մք մեր յոյժ խորագէտ :

Ընկերութեամբ երբ ապրինք մենք ,

Գո՛գ կենդանեաց պիտի տիրենք .

Կենդանի մ'ալ չ'ըլլայ պիտի ,

Ար մեր գլխի մտղին դրաքի » :

Երկար ջընեմ , դոր խորհեցան՝
Ի դործ դընել դաշնակցեցան :
Բայց ո՞վ չգիտէ ,
Խիկար կ'ըսէ •

Թէ չարերուն ընկերութիւն
Կարելի չէ վնել տեւուն :

Արդարեւ շատ օր չէր անցած ,
Երբ երկոքին հասան յանկարծ
Առուի մը քով •

Ուր թձ լալով

Ըսաւ • « Աղուէս ,

Իսկ լաւ գիտես ,

Որ երբ լողալ չը գիտեմ ես ,

Ջրէս անդին անցնիմ ի՞նչպէս :

Աղուէս աղբար ,

Միթէ չ'ըլար ,

Որ ես վըզիդ պինդ փաթթըլիմ ,

Ու այս կերպով ջրէս անցնիմ » :

— « Ինչո՞ւ չ'ըլար ,

Սձուկ աղբար » :

Ըսաւ Աղուէս, ու թող տուաւ •
Յձուկ վըզին պըլուեցաւ :

Բայց լսեցէք,

Ու զարմացէք •

Թէ այն Յձ ի՞նչ կը խորհէր

Նայն պահուն, և ի՞նչ կ'ընէր :

« Վիզը սըխմեմ ու սատակեմ,

Յետոյ դըլսին ծուծը ուտեմ » :

Ըսաւ •

Ըրաւ :

Քիչ մնաց որ զԱղուէս խղղէր,

Թէ նա ճարպիկ չը գտնուեր,

Չ'անտպարեր,

Իրեն չ'ըսեր •

« Յձուկ աղբար, մընաս բարեաւ,

Այժմ ա՛հ, մահու կ'ըգամ մէկ ցաւ •

Միակ խնդիր քենէ ունիմ,

Վերջին անգամ կը պաղատիմ,

Որ կատարել գոնէ հաճիս •

Ըսե՞մ, եղբայր, լըսել կամի՞ս » :

— « Ըսէ .

Ի՞նչ է » :

— « Ա՛յո , միանդ ամ երկարէիր
Քուկին գըլխիկ , ճակատէդ տայիր ,
Ինձ մէկ պաշիկ ,
Ի՛մ լնկերիկ » :

Գէթ աչքըս բաց չը վեռնէի ,
Սրբդ ինձ հետ ես տանէի » :

Խորամանկին այս խօսքերէն
Համոզուեցաւ Օձն անօրէն .

Աստի դըլխիկն երբ երկարեց ,
Իոչոր ուժ ո՞վն յանկարծ Ազուէս
Թաթւրուեցաւ .

Յաջողեցաւ ,

Օձին դըլխիկը ակռաներին

Տակը առնուլ , ճգմել ուժգին » :

Օձ տըքաց ,

Հեկեկաց ,

Աամաց կամաց թուլնալ սկըտաւ .

Իսկ երբ Ազուէս ջըրէն ելաւ ,

Վրբան թոթուեց ,

ԶՅձ վար ձրգեց :

Յայտ է թէ երբ օձեր բոլոր

Վերջին փչեն շունչ ողևոր ,

Կը շտկըին բոլորովին ,

Երկար բարակ կը մտուին :

Սոյն օրինակ հողևարին

Զայս ակամօքն Աղուէսն ինքնին

Կը մրմուար .

« Օձուկ աղբար ,

Աշխարհիս մէջ ընկերաբար

Երկար ասրիլ մնալու համար ,

Ճիշդ և այդպէս սրտով ուղիղ

Ոչ թէ բընաւ ծուռիկ մուռիկ

Ըլլալու է , իմացա՞ր ,

Օձ հար » :

— —

Ընարեցէք ձեզ ընկեր

Ըզնա լոկ , ո՞վ մարդէր :

Որ սիրտ ուղիղ
Ոչ թէ ծուռիկ
Ունի ձեզ հետ
Միշտ և յաւետ ։

Բ.

Կապիկ ճգնաւոր

Օր ճշ Աղուէսն ու խաժ Կապիկ
Խորին խորհուրդ նաաան մէնիկ ,
Թէ ի՞նչպէս ճարեն դիւրին
Գիրուկ որտե՞ր իրենց փարին ։

Կապիկն այսպէս
Աղուէս գրուցեց .

« Միակ ճարն ու հընար
Գիտե՞ս , ի՞նչ է , աղբար ,
Աշխարհիս մէջ կարծեմ դ խտե՞ս ,
Ճգնաւորին պատիւ պէսպէս

Կայ .

Իսկ ու ընդին երբէք չը կայ :
Երբ այսպէս է , միթէ յիշե՞ս
Քէ ի՞նչ ընել կը մընաց մեզ .

— Այնել ճգնաւոր
Փառաւոր :

Գողութեան մէջ դուն մէկ հասիկ
Յաջողակն ես , ու շա՛տ ճարպիկ .
Ուստի հիմա կ'ելնես կ'երթաս ,
Վարպետօրէն կը գողանաս
Սա մեր վանքին
Ճգնաւորին
Կասյան ու վեղար .
Չըսե՞ս , լաւ չ'ըլլար » :

Կասիկ չէ ջրաւ ,
Յոյժ հաւանեցաւ :

Յանկարծ լեռ ձոր մեծ համբաւ
Օր մը սփռիլ ըսկըսաւ .
Քէ հրաշագործ մէկ ճգնաւոր
Բժիշկ ցաւոց է բիւրաւոր :

Աղուէան ըսես երդում կ'ընէր •
Ասդին անդին կը քարոզէր ,
Թէ երբ նա իր աջ դընէ
Ոյր վերայ , կը բժշկէ :
Կենդանիներ առ հասարակ
Հոն կ'երթային արագ արագ •
Կապկին խցիկ կը մտնէին ,
Սակայն անտի ո՞վ դուրս կ'ելնէր •
— Միայն զօրեղը •
Հասրա տըկա՞րը •

— Համեղ խորտիկ իսկոյն կ'ըլլար
Ով որ Կապկէն էր քիչ տըկար :
Անցան օրեր , այս մեծ համբաւ
Քաջ Ասիւծուն ականջն հասաւ •
Կաահեց իսկոյն թէ հոն խարդախ
Կապիկն՝ Աղուէօ կը խաղան խաղ •
Ռեստի հիւանդ սա ձեացաւ ,
Մարբն ու վիայն տեսնել եկաւ :
Բայց երբ Կապիկն դըրաւ իր աջ ,
Ցատկեց իսկոյն Ասիւծըն քաջ •

Ար պատուտէր

Ու զայս կ'ըսէր .

« Դուն ի՞նչ սուրբ ճգնաւորիկ
Եի՛ր , Կապիկ ՚ որ խմ կեղծիք
Եւ թէ իսկ սոյն հետեւտնք շար
Քէթ խմանալ կարող չեղար » :

Իսկ Աղուէս երբ զայս տեսաւ ,
Լեղապատառ ձրղեց փոխաւ ,

Ար վաղէր

Ու կ'ըսէր .

« Լաւ որ եղեր եմ փոքրաւոր ,
Ոչ թէ սէրտէր ու մեծաւոր » :

Գիտեմ մարդիկ այսպէս քանի ,
Որք վերարկու հազած սուրբի՛

Ինչե՛ր կ'ընեն

Մարդկան ամէն .

Թէ և աշխարհ գիտէ յայտնի ,

Թէ շար մարդը երբ ալ լինի ,

Անպատճառ

Զարուհար

Պատի ըլլայ խայտառակ

Քանի սուտ չէ այս առակ :

Պ.

Անծեղ

Զ մեռն եկաւ .

Անծեղն ըսաւ .

« Ճնճուղներ ,

Զիս ձեզ ընկեր

Ընդ ուն եցէք ,

Եղբայր ըրէք :

Զեզ հետ մէկտեղ կը միանամ ,

Ամէն առտու կը ճրճրճում » :

Ճնճուղեր Անծեղին

Պատասխանեցին :

« Շատ աղէկ , մեզ հետ ասորի .

ճրճրճա , տաղեր երգէ :

Բայց նայի, որ մեր խրմբին
Պլնաս չը տաս ամենեին ։

Անձեզ գոհ եղաւ ։

Երդմամբ խոստացաւ ։

Բայց երդումն ի՞նչ

Չարին անխիղճ ։

Քանորի իրաւ Անձեղիկ

Օր մը խղդեց մէկ ճընձղիկ ։

Խսկոյն ծնճուղք խմբովին՝

« Ինչո՞ւ ըրիր » ։ Հարցուցին ։

— « Է՛հ , ի՞նչ ընէի ,

Անօթի էի ։ »

— « Թռչնիկ շար , դու այդպէ՞ս »

Քո խոստում կը պահես ։

Միթէ մեզ պէս թէ ուտէիր

Ճըճի՝ որդեր , ի՞նչ կ'ըլլայիր » ։

Ըօին ու վազեցին ,

Արացեցին վախտուցին ։

Ընկերու թեան մէջ շար մարդիկ
Բընաւ երբէք մի՛ ընդունիք .
Նորա թէե երդում կ'ընեն ,
Ստիպոյն սուս են , ձե՛զ կը խարեն :

Գայ եւ Ոջխարներ

« Սանահար , ո՛ր սանահար ,
Կ'աղաչեմ քիչ մը կանկ առ .
Քեզ ըսելիք
Ունիմ հիմիկ .

Այս ի՞նչ վիճակ է մեր վիճակ ,
Իրաւ կ'ըսեմ , շատ գէշ է շա՛տ :
Կըս՛ւկ , լրսէ .
Սրկաւ օր է ,
Անօթի եմ ,
Ո՛հ , ի՞նչ լինեմ :
Սանահար ,
Ասոր ճար՛

Ի՞նչ կըսես ,

Ձը գիտե՞ս :

Գայլն Աղուխուն օր մը այսպէ՛ս
Սարին ծայրէն խօսքեր նետեց .

— « Երտակն ըսեմ՝

Թէ և գիտեմ ,

Բայց քո վերայ

Ես չեմ վտահ ձ »

— « Վտահ չե՛ս .

Ինչո՞ւ չես » :

— « Ո՛վ Գայլուկ ,

Կուտա՞ք դուք

Խօսք ճիշդ , օր միշտ ինչ որ դանկտ

Ինձ և հաւատարմածին հանես » :

— « Այո , հապա՛ւ .

Գըլխուս վերայ » :

— « Այդ՝ հիմա

Ես ահա

Կ'երթամ ինչ կ'ընեմ կ'ընեմ ,

Աշխարհեր վը համոզեմ ,

Որ ըզքեզ կարգեն հօտին
Պահապան հաւատարիմ » :

Նախ երկօքեան
Գաշնակցեցան .

Ապա Աղուէս ելաւ դընաց ,

Ոչխարներուն ապէս ասաց .

« Ոչխարուկներ , ես ձեզ կ'ըսեմ ,

Ձեր լաւութեան մէկ ճար գիտեմ .

Ինչո՞ւ Գայլէն միշտ վախ քաշէք ,

Սարսափահար դուք կեանք վարէք :

Ոչխարներ , տամ մէկ խրատիկ .

Ըսէք , կ'ուզէ՞ք ընել մրտիկ » :

— « Ի՞նչ է .

Ըսէ՛ » :

— « Ձեզ պահապան երբ Գայլն ընտրէք ,

Ոչխարուկներ , ի՞նչ կը կարծէք .

Միթէ վընաս ձեզ արդարեւ

Ար պատահի՞ այնուհետեւ .

Ես երաշխաւոր

Ար լինիմ անոր » :

Աղուէսն այսպէս

Հոն քարոզեց .

Ճառեր կարդաց ,

Խօսքեր ասաց .

Ար սասանան եթէ լլսէր ,

Ձը գարմանալ կարելի՞ էր .

Հօտ ապուշ ,

Ինչպէս շուտ

Խարերային համոզուեցաւ ,

Արով Գայլուկ պահնորդ եղաւ .

Իսկ և Աղուէս

Իրեն ընկեր :

Իայց օր չանցաւ , երբ Գայլն ըսեա

Նոր այսպիսի հրաման հանեց .

« Անօթի եմ ,

Միս կ'ուզեմ .

Ար մըսիմ , սամոյր կուզեմ .

Ար կատղիմ . օ՛ ձեզ կ'ըսեմ ,

Խո՛ւլ էք .

Ինչ էք :

Անխեղք Աշխարք երբ լըսեցին՝
Անի ի բերան եղան մնացին ։
Հասկացան թէ խորուած են
Խորամանկ Աղուխուկէն ։

Սրդեօք դուք այս առակ՝
Ո՛վ մարդիկ , կ'իմանա՞ք •
Աղուխանըման
Երբ դուք մարդկան
Ականջ դընէք ,
Արդեօք գիտէ՞ք ,
Թէ լա՞ւ վիճակ
Գուք կ'ունենար ։

Ս .

Գորտ եւ խեցեփար

Խեցեփարն օր մը վազեց ,
Գորտին վրէժն հարաւ բռնեց •

Եւ ասաց

Բարկացած .

« Ըսէ . ի՞նչ կայ , որ օրն ի բուն
Էրճէս կ'ելնես , կըրկրասս դուն »

Մինչև ե՞րբ

Լսեմք մեք

Քո աղաղակ ,

Շե՛ր շողակրատ :

Այսօր ահա վերջ պիտի տամ
Քո անախորժ ձայնիդ անհամ » :

— « Հաւատա՛ , ով իմ եղբայր ,

Կ'աղօթեմ ես անդադար ,

Այ՛ ձորիս ջուր ընէ Բստուած

Միշտ անըստառ ու անպակաս .

Արպէս զի դուք հետ մեզ Գորաց

Հանդիսս ապրիք ի մէջ ջրոց » :

— « Քո այդ աղօթք ինձ ի՞նչ մտցի՛ ,

Քանի որ ինձ կուտայ ձանձրոյթ .

Միթէ աղօթք ընես մտօք ,

Տէր ջըլաե՞ր կարծես արդեօք » :

Ըսաւ և իր մկրտաւ բացեց ,
Խեղճ Գորտուկին սրուկը սխմեց .
Պիտի հանէր նորա ողին ,
Նթէ կրիան հոն նոյն կէտին

Ձը հանդիպեր

Ու չ'արգիլեր :

« Թո՛ղ դիս , պուսաց թեչեփար .
Որ սատակեմ շարաշար ,
Չանճրացած եմ ձայնէն անհամ » :
— « Ես ալ նոյնպէս , բայց այս անգամ
Ներեմք , առնլով երդում իրմէ ,
Որ այլ ևս միշտ ձայնը կտրէ .
Գորտ , ի՞նչ կ'ըսես .
Դեռ կը լրուե՞ս » :

Ճարահատած Գորտ խոստացաւ ,
Նղո՛ւկ գըլխիս , նոյն իսկ երդումա՛ւ :
Բայց յաջորդ օր՝ եկուք տես ,
Լրուեթե՞նէն Գորտ կարծես .

Կը ճաթէր ,

Կը տկուէր :

Քանզի ունէր բընոյթ սովոր ,
Արևալ ի ձայն գիշեր և օր .
Ճարը հասած՝ ալ ի՞նչ ընէ ,
Արկըռ մը է , որ կը ձգէ :
Իսկ Խեչափար կըրակ կըտրած՝
Չորին մէջէն վապեց արագ ,
Գորտին պըկէն
Բունեց անդէն .
« Ա՛յ դեղնած ծեր , շողակրատ չա՛ր ,
Ո՛չ ապաքէն դուն խոստացար
Չարձակել ճիկ ու ձայն .
Իսկ այս ի՞նչ , անպիտան »
Մեռիր մեռիր , դրուժան վատ ,
Սատկէ այսօր , ծեր շողակրատ » :
Հաւա շրաւ մկրատ սխմեց
Ու սատակը գետին ձըգեց :
Բայց իր վերջն ի՞նչ եղաւ ,
Ծաղրելի յոյժ եղաւ :
Ձի երբ վերայ այս յաղթ ութեան
Եր չըփացած Խեչեփարն այն ,

Ի՞նչ լըսէ . — Աշուն գրգուռց .

Կը կտրի կրակ ու բոց .

Նւ կ'ըսէ . « օ՛ն , երթում ,

Սըտը ալ հախէն դամ » :

Կը ցատկէ ու կը խածնէ

Իշուն՝ սաք , բայց անկէ

Մէկ կից կուտէ

Շունչ կը փչէ :

— —

Բայց յանցանքը ոչ այնչափ

Խեղեփարին , այլ որչափ

Կրկային էր , որ անունակուն

Պայման դնելով՝ գործ դիմաթեան

Ընել կարծեց : Աստուած փրկէ

Մեզ այս կերպով դիմացողներէ :

Ձ .

Կապիկ գինով

Քանիմք եղեր մէկ Կապիկ ,
Ինձ կը պատմէր իմ մամիկ .
Անչափ ժիր , անչափ արթուն ,
Որ բոլոր տնեցիներուն
Շատ սիրելի է եղեր .
Բայց մամէս շատ չէ սիրուեր :

Պատճառ .

— Եղբայր ,

Մամիկս կ'ըսէր , երդում կ'ընէր ,
Թէ բաւական ճարպիկ գող էր :

Սակայն օր մը

Մեծ փորձանք մը

Երբ մեզ կը բերէ ,

Հայրս զինք կը ծախէ :

Գինիով լեւի-լեցունկեկ

Բակին մէջ տուճիկ կար մէկ :

Հայրս օր մը տուճկին փողոսկ

Կը հանէ • քիչ ժամանակ
Գինին ճրճա կը վազվրդէ •
Հայրս կուռիկով կուշտ կը խմէ •
Կապիկն ըսես դադար կը դիտէ •
Հոտ առնըլով՝ ախ կը քաշէ •

Երբ հուսկ ուրեմն հայրըս կ'երթայ •
Կապիկ տուճկին կը մտենայ •
Կուռիկ կ'առնէ • խից կը հանէ •
Ղեցուն կուռիկ մէկ կը պարսպէ •

Կրկին կը կըլլէ •

Անուշ +ե յճ կ'անէ •

Բայց վերջն ի՞նչ ընէ •

Խըմելն իբր թէ քիչ էր •

Խելք չ'ընէր •

(Խելք ունէ՞ր •)

Փողրակիկը տեղը խոթել

Եւ գինին վազն արդիւել

Գինին մինչ կը ճրճաայ •

Ինք մէկ կողմ էան կուգայ •

Գինւոյն ճրճութի

Ա՛րնէ մըտի :

Քրթին տակով կը ծիծաղի :

Աարծես թէ կը մարմըրի :

Մտնա յանկարծ վար կ'իջնէ ,

Սակայն ի՞նչ կը տեսնէ .

Բակն է ծով դարձած ,

Գինին է թափուած :

Ար դարմանայ ,

Ա՛տալի կը մնայ :

Մէկ մ'ալ ի՞նչ տեսնէ ,

Ատալի գինով է .

Փռուեր պառկեր է ,

Ճիւեր սնկեր է .

Իսկոյն կը կռահէ ,

Աագուլ կը քաշէ ,

Ար տըփէ ,

Ա՛սնիծ է :

Վերջ հայրս տուն կուգայ ,

Երբ գայս կ'իմանայ ,

Ի՞նչ ընէ .

— Տէ՛ֆ կ'ընէ :

Երբ չէ ծառայ. հաւատարիմ ,
Վասի՛ն է եկեր տանդ. ու. գըլխիդ .
Այսչափ կ'ըսեմ
Ու կը լրուեմ :

Է .

Արարեալ

Արարեալ երկու
Հեռ իրարու
Կատաղազին
Կը կուռէին :

Պատճառն ի՞նչ էր .

— Ըսեմ, այս էր :

Պատուհանէն իմ ծերուկ մամ
Երբ խեղճին դար , շատ անգամ

Հատիկներ կը նետուի ,

Որ ստեն իւր հաւեր :

Բայց ինչպէս աշխարհ ամէն

Գիտէ , թէ բընակեամբ են

Ա. քլորներ

Կառուակի :

Ուստի մեր պատառիկ

Մէկ քանի ևս կը ատիկ

Օր մը դատ կը նետուի

Ձե աշխարհ կը ժողէ •

՝ Ա. քլորներ հոն հիմակ կ'երթան ,

Իրարու դէմ ծեծ կը բանան •

Իսկ աստի ևս կը դիտեմ ,

Խնդումով նոցա կ'ըսեմ •

« Օ՛րս ըլլայ , անառակներ ,

Խեղճ հաւերս միշտ կ'ապոզներ ,

Հիմակ իրար կ'աղեցէք

Եւ իրարու միս կ'երէք » :

Ըսաւ •

Ըսաւ :

Ա. քլորք ըսես
Կայծակի պէս

Թրուան ,

Հասան :

Բայց և կոխ

Բրդաւ սաստիկ •

Նախ իրարու խօս նայեցան ,
Ապա իրար կըտցել սկըսան •

Ար միմեային ,

Ար պնդ էին

Թէ « իմս է , քուկըդ չէ » •

— « Ո՛վ ըսաւ • ոչ , ի՛մս է » :

Մինչև իրկուն ծեծկըւեցան ,
Արիւն քրտինք իսպառ մշտան •

Եւ շարունակ դես իրար

Աս կտցէին շարաշար ,

Յանկարծ մէկ կուց հեռէն տեսան •

Նրկոքին իսկ միայութեան

Չայնեցին • « Աս՛կ աղբարկ ,

Կ'աղաչեմք , կայ մէկ քրչիկ •

Խըղճիդ համեմատ

Կըտրէ՛ այս մեր դատ ,

Ապա

Գընա՞ :

— « Շատ աղէկ .

Բայց գիտէ՞ք ,

Աքլորներ ,

Որ կուզեր

Նուազ ինչ խուլ կ'ըլլան

Եւ այս է մեզ բնական :

Ուստի քիչ մօտ եկէք ,

Եւ այնպէս խօսեցէք » :

Աքլորներ մօտն եկան ,

Բայց ի՞նչ դատաստան

Գըտան կուզէն

Քատաւորէն :

Կուզն անդէն ելաւ ցատկեց ,

Երկուքին վըզէն բռնեց .

Ուժով խղդեց ,

Արիւն ծըծեց :

Պատու մամիկս երբ դայս տեսաւ ,
Իբաւ թէև շատ զղջացաւ ,
Իայց՝ ինչ օգուտ . եղածն եղաւ :

Արք դատաւոր իրենց դատին
Ահլնեն ընարել վաս թշնամին ,
Թող յիշեն այնպիսիք
Այս առակ ճշմարիտ :

Ը.

Արջ , Աղուես , Խոզ
Ընկերին
Չար խօսքին
Նայելու չէ ,
Խաբուելու չէ :

Անան մը դար ու վաս
Տեղ մը
Օր մը

Աղուէան՝ Արջն ու խօզ
Իրար կը գտնեն •
Երդում տը կ'ընեն ,
Որ եղբայր ըլլան ,
Միշտ սիրով մնան :

Բայց քանի որ հազիւ անցաւ ,
Աղուէան յանկարծ բերան բացաւ •
« Արջուկ աղբար , ա՛րջ աղբար ,
Անօթի եմ , աճան , մէկ ճար » :
— « Համբերէ մէկ քրչիկ ես ,
Աստուած տայ որսեր թերեւ •
Ի՞նչ կը կարծես , միթէ քեզ պէս
Խիտտ անօթի չե՞մ ես , Աղուէս » :

— « Համբերու թեան ի՞նչ հարկ կայ ,
Երբ մեզ պատրաստ ուտեստ կայ •
Տես ինչպէս այս դիրուկ խօզ
Պատկած կայ հանդարտ անհոգ •
Օրն ի բուն կուտի , կը խմէ ,
Անուշիկ +եջճ կը քաշէ » :

Իսկ որ մը մեք կշտացած՝
Հանգիստ անխռով քրնացած
Ունի՞մք .

— Զուներք :

Այսպէս ջըլար , Արջուկ տղար ,
Փնտուելու է մէկ դիւրին ճար ,
Ոչ թէ քաղցէ
Սատկելու է :

Զըլա՞ր , որ այս գէր Խողուկ
Ուտենք այսօր , աղբարուկ » :
— « Բայց , Աղուէս ,
Ո՛չ յիշես ,

Որ երդուած եմք հետ իրարու
Եղբայրաբար միշտ ապրելու .
Հապա պատիւ մեր ո՞ւր կ'երթայ .
Այնուհետեւ միթէ վատահ

Ո՞վ կըլլայ

Մեր վերայ » :

— « Ամենեին այդ մի մտածեր ,
Ճար մը գիտեմ գուն անհող լեր .

Մինչ գի երբ դայն դընենք ի դործ ,

Ոչ ըզմեզ ոչ մեղադրէ ոք :

Լըսէ .

Այս է :

Պանիր կար , սուր է , կը գոչեմ ես ,

Գուռն աղ ես ի՞նչ գիտնամ , կ'ըսես .

Վէճ կը հանեմ և կը պնդեմք ,

Որ բերաննիս քննելու եմք :

Մեք իրարու համար կ'ըսենք ,

Երդ մամք այսպէս կը վկայենք .

Խաչ վըկայ ,

Բան չը կայ :

Սակայն երբ գայ կարգը Խողին ,

Կը կանչուըռտենք ի միասին .

Բերնիդ մէջ , Խող , ահա

Տէր վըկայ , կըսոր կայ :

Գուռ ես կերեր ,

Գող ես , ընկեր :

Նոյն ժամանակ զինք կը պատուենք ,

Տարուկ տաքուկ կը լափլըփենք :

Սոյն մեր դորժ այսպէս ահա
Քաւակիան կ'արդարանայ ։

Սակայն սորա շէին դիտեր ,
Թէ իրենց խօսք խող կը լրակր .

Քանզի քուն չէր ,

Այլ ի միտքի էր ։

Յաջորդ օր կուլ ըրդաւ ,
Քանի գնաց սաստիկ տաքցաւ .

Հուսկ Ազուէս մէջ ընկաւ ,

Իւր խորհուրդ խօսեցաւ .

Սոյն ալ դնելով միակ պայման ,

Որ զոհ ուտողն երթայ մահուան ։

Երեքեան իսկ հաւանեցան ,

Եւ փոխն ի փոխ քննուիլ սկըսան ։

Բայց երբ կարգ խօսուն եկաւ ,

Բերանն բացաւ՝ նոցա լսաւ .

« Օն , եկէք ,

Նայեցէք » ։

Ազուէսն լսաւ . և եղբայր Արծուկ ,

Նախ՝ և առաջ նայեցէք դուք .

Յետոյ ես .

Ի՞նչ կ'ըսես Ե

Արջուկ շէ ջրաւ .

Բայց երբ մտակցաւ ,

Խոյլին կընճիթէն՝

Արածայր աղբայէն

Այնպիսի սաստիկ հարուած

Իր ճակտին կեքաւ յանկարծ .

Որ լղեղ ցնդեցաւ :

Ու ընկաւ , սաստեցաւ :

Իսկ Աղուէս կը փախէր ,

Այս վաղէր ու կ'ըսէր .

« Փառք Աստուծոյ ,

Որ ջեղայ դո՛հ՝

Ընկերիս նըմանակ

Որկորի նա՛հատակ » Ե

Ք .

Յձ ԷՆ ԱՌԱՅԻՄ

ՅձՆ ԱՌԱՅԻՄԻՆ ՍՈՅՆԸ ԿՐԻՄԱԸ .
ՉԱՊՈՒԿՆԵՐԸ ՈՒՍԵՂ ՍԻՐԱԸ :

Մայրը մերէն
Ընկզի ծառէն
Կը սրուար .

« Յձ աղբար ,

Չաղուկներս Էն .

Աճան , մեղք Էն » :

— Ե Չաթրուտիս ,

Պատրուտիս ,

Պիտի ուտեմ ,

Պիտի կըլլեմ :

Ըզքեզ իսկ թէ ձեռք ձրգէի ,
Նայէ թէ քեզ ի՞նչ կ'ընէի » :

Ըսաւ ջրաւ

Էաներ կերաւ :

Առնէտ ձայն ալ շը հանեց ՝
Բայց սխալ բոյնը փնտռեց ՝

Հուսի գլտաւ .
Վրէժն առաւ ,

Երբ ցուրտ կոխեց
Եւ բուք փլչեց ՝

Ընթերցող , գիտես արդէն ,
Թէ օձեր ձրմբան առեն

Կը թըմբին շուր գարուն ,

Յետոյ նոր կեանք կ'առնուն ՝

Ճիշդ այն ատեն Յձին պօշիկ

Առնէտ կըրծեց , խուսեց յուշիկ ՝

Բարեկամ , դու ըսէ ,

Օրին մէկ Յձն եթէ

Իւր թըմբիրէն կենդանանայ ,

Ո՛րչափ պիտի շատ զարմանայ ,

Երբ տեսնէ ,

Թէ ինքն է

Անպոչ մնացած .

Խայտառակուած ՝

Ա՛յլ մեծ մարդիկ , խոհեմ եղիք ,
Մի՛ տրկարին , մի՛ շատ դւարեցիք .

Ապա թէ ոչ՝

Յո՛ւ մը ձեր պոչ

Տրկարէն կըրծւած

Ար տեսնէք դուք յանկարծ ,

Եւ կ'ամբշնար

Այն ժամանակ :

Ժ .

Իմ էջս

Ա՛հ , ի՞նչ ընեմ , իմ կոյր բաղդէս
Արբ մընացի հօրէս մօրէս .

Երբ մէկ որբուկ

Չունի տիրուկ ,

Խեղճուկ կ'ըլլայ

Երկրիս վերայ :

Ճակատիս քրտատիւ հաց ճարեցի ,
Քիչ շատ ուսում ալ ճարեցի .

Ազգս հայրենիքս էին թըշուառ ,
Ինձ նման որք , անտէր՝ տըխմար :

Ուստի Իշուս վերայ նըստայ ,

Դէպ ի Ձէյթին ելայ ճամբայ :

« Իշուկ , կ'ըսէի ,

Որքանս դու յարգի

Պիտի լինիս , երբ հասնինք մեր :

Հոն շատ պիտի առնուս երեսեկ ,

Որ ինձ նըման վարպետ ընտիր

Քամակդ առած՝ սիրով տարիր :

Այո գիտեմ , դու թաշկեցար ,

Եւ թէ խիտ շատ անօթեցար .

Բայց համբերէ՛ , փութ ա Ձէյթին ,

Հոն վարձ պիտի առնուս կրկին :

Բայց « Իշուն ի՛նչ յորդոր խրատ ,

Խիկար կ'ըսէ , փայտ միայն՝ փա՛յտ » :

Ճիշդ էր և դեռ կը խօսէի ,

Իշուն աչքին քիչ շատ հեռի

Ի՞նչ դըստի .

— Դէ՛ս խոտի :

Ուստի ճեպով
Զրգրաւով

Ձիւ վրայէն նախ վար նետեց ,

Ապա դէպ ի խոտնոց վաղեց :

Ես ի՞նչ ընեմ . — ետեւէն

Շուտ քայլ առի: հեւալէն .

Որ իշուս այս տնդամ

Ոչ թէ խրատ՝ այլ փայտ տամ:

Բայց ի՞նչ տեսնեմ , հոն Ձէրքէսնե՛ր:

Արք սնդեցին , թէ իշուս տէր

Իրենք են :

« — Բայց ինչէ՞ն .

Քէթ ձեզ կա՞յ

Մէկ վրկայ » :

— « Վկա՞յ . նոյն իսկ էջն է , որ զմեզ
Երբ տեսաւ , ճանչեց՝ վաղեց :

Ես՛ , ինչպէ՛ս ալ մեզ կը նայի ,

Սէ ի՛նչ հարկ կայ վրկայի . . . » :

Սէ ի՞նչ ես խօսէի :

Արք էջն իսկ նենդողի

Դեր կը խաղար
Եւարար :

Մեկնեցայ , բայց կըլայի գոհ ,
Թէ անժիտ էչն առնէին լսկ .

Ախր լիք խորճերս ալ դրաւեցին
Եւ զիս տկլոզ արձրկեցին :

— Ի՞նչ իրաւասիր .

— Արդարութեամբ .

Քանզի էչն ինձ շատ ատեն

Ծառայելուն փոխարէն

Ար մնամ եղեր պարտական

Չէրքէս տեարջըն պատուական :

— —

Եթէ առակ լինէր այս

Ար մեկնէի , բարեկամս .

Բայց զէպք է ճիշդ ինձ պատահած ,

Դուն նայէ որ առնուս խրատ :

Դ. ՏԱՄՆԵՄԿ

—

Ա.

Կապիկ դայեակ

Մայրեր ,

Հոկ ձեր

Համար այս առակ

Գրեցի ես հիմակ .

Պարդացէք ,

Խրատ առէք :

— —

Պապիկն օր մը դողցաւ՝ կ'ըսէն ,
Մէկ օրօրոց մէկուհի տընէն .

Եալակն առած՝ ծառին ճիւղէն

Չայն վար կախեց , ու ինք վերէն

Անցնողին ,

Դարձողին

Ար բարողէր ,

Կը պղաւէր :

« Կենդանիք ,

Թէ ունիք

Նորածին տղակ ,

Ինձ առէք բերէք •

Ես ձեր տղոց

Ունիմ օրոց :

Առտու իրկուն կը փաթաթեմ ,

Տաքուկ շորով լաւ կը պըպեմ •

Չեռներ ոտներ ես կը կապեմ ,

Անուշ անուշ կը քնացունեմ •

Օրօր կ'ըսեմ ,

Նէննի կ'ըսեմ :

« Ասօր մեր տղան քուն ունի ,

Թափա շինած օրոցք ունի •

Օրօր օրօր

Նէննիկ օրօր :

Աղա ճաշա հարիկ ունի ,

Խանա՛ս խանա՛ս մարիկ ունի •

Օրօր օրօր

Նշենիկ օրօր :

Անձոտ ճուլիկ մամիկ ունի ,
Կոճկղլուխ պատ մը ունի .

Օրօր օրօր

Նշենիկ օրօր :

Օրօր ըսեմ ըսենք տանի ,
Գուռը դնեմ Օչոն տանի ,

Օրօր օրօր

Նշենիկ օրօր » :

Անխելք Սրջուն մէկ երբ լսեց ,
Գէտ ի վեր աչքը տնկեց .

Մտիկ ըրաւ ,

Ինչ որ ըսաւ

Շատխօսիկ

Այն Կապիկ :

« Եօ Կապիկ , որջիւ մէջ կա :

Նորածին մէկ երախայ :

Ար նայի՞ս

Զաւակիս :

Թէ դուն տածես խօսածիդ պէս ,
Ուղածիդ չարի վարձ կուտաս քեզ :

— « Գլխո՛ւս վերայ »

Եւր գընա ,

Բեր դու շուտով

Պրիկդ իմ քով » :

Գընաց այն Արջուկ ,

Բերաւ իւր ձագուկ :

Մէկ քանի օր իրաւ

Կապիկ լաւ նայեցաւ ,

Բայց օր մը այնչափ փախ թեց ,

Պրիկով՝ այնչափ սխմեց ,

Որ Արջուն տրդեկ

Վերջապէս խղդեց :

Բ.

Կատոն էս Մարիկ

« Բարի լից » քեզ »

Խատույս Սարեկ :

Ամէն ամառ ,
Ո՛վ Սարեկ դու ,
Մաթնուլուսուն
Սիրուն սիրուն
Ինչպէ՛ս կ'երգես ,
Արդեօք դիտե՞ս » :
Մէկ Կատու պատին կռթնած •
Սարեկին դէմ նրատած՝
Այսպէս կը խօսէր ,
Կը շողորթէր :
« Ա՛խ , գայի ,
Քեզ լսէի
Այգուն այգուն , և դմայլէի
Տեսիլդ ձայնիդ ըսքանչելի :
Օ՛ն , քո դայլայլիկ
Երգէ , ո՛վ Սարիկ » :
Շողորթին այս սուտ խօսքէն
Սարիկ ելած հոն ինքիրմէն՝
Հազար տեսակ ձայն կը ձգէր ,
Անուշ անուշ կը հառուօղէր •

Լեռ ու ձորակ անտառ ամեն

Ար թ նդ ային նորա ձայնին :

Բայց ի՛նչ դարմանք . երբ Սարիկ դեռ

Տաղեր կ'երգէր , ձայն կ'արձակէր ,

Կատուն յանկարծ ձայնեց .

« Մէկ քիչ կաց դու՛ Սարեկ ,

Այդ չ'եղաւ ,

Այդ չէ լաւ .

Այդ եղանակ շատ դէշ է ,

Անուշիկ չէ , սանկ նանկ է :

Կեցիր քովդ ելնեմ դամ ,

Նոր եղանակ քեզ ցոյց տամ » :

Ըսաւ .

Եկաւ :

Բայց երդ թ եղանակ

Ցոյց տալու նախատակ

Զունէր , դի երդ ին շէր .

Այլ Սարիկը մտադ իր էր

Խղղեւ

Ուտեւ .

Աւասի ճանկեց ,
Խղիւնց լափեց :

Շողորրթներ նախ կը դափեն ,
Զով թէ քերթել երբ մըտադրեն :

Պ .

Թխամար Հառ

Ծերուկ մամա ի՞նչ ընէ ,
Ար բաղեր շատցունէ .
Թխամօր հաւուն տակ դաղտըկեկ .
Կը դնէ բաղի ձուեր շատկեկ ,
Ար թխսէ ,
Բաղ հանէ :

Քիչ օրէն Թխամարն բաղի
Շատ ճիւղեր կը ծընանի :
Մամիկս որչափ
Կ'ըլլայ ուրախ

Երբ կը տեսնէ խիտ խառտուտիկ
Բաղի ձաղեր յոյժ խորտաիկ ,
 Կուտ կը կըլլեն ,
 Ար ցատկրանն :

Իսկ Թխամարուկն որչափ կ'ըլլար
Ուրախ զուարթ , երբ կը տեսնար ,
Որ ձաղեր կարգաւ կուգան .

Ըսինտուկ լաւ կը խաղան :

Բայց որ մը լըճի մը քով
Թխամարուկն իր ձաղերով

 Երբ հասաւ ,

 Ի՞նչ տեսաւ .

Յանկարծ ճիժեր հեռացան ,

Զրբին մէջ նետուեցան .

 Ար լողային ,

 Ար խայտային :

 Զարմացած՝

 Ապշած մնաց :

« Զաղուկներս , դուրս ելէք .

ճիժերս , դուրս եկէք .

Ա՛րնկզմիք ,

Ա՛ր խղղուելք » :

Ա՛րսէր , կը կանչէր .

Բայց ո՞վ կը մտէր :

Օրն ի բուն հոն այսպէս

Կանչուըտեց ըսպասեց :

Թխամօր ձայնին չը դիմացաւ

Դրացի Աքլորն , վազեց ըսաւ .

« Թխամօր հաւիկ ,

Ճիժեր փոքրիկ

Մի՛ կարծեր , որ ձայնդ լսեն

Ու դուրս ելնեն ջրբիդ մէջէն :

Պատճա՞ռ .

— Թխամօր ,

Որ դոքա քեզ բուն դաւակ չեն ,

Հաւու ձագ չեն , այլ բաղի են .

Ձի ոչ թէ

Հաւի ձուէ

Այլ բաղի , դու ծընար ,

Հարեանդ իմ թխամօր :

Առակըս յայտնի է ,
Յեկնու թեան կարօտ չէ :

Ք.

Առնես եւ Աքիս

Ով մատնիչ ,
Քո պատիժ
Կը դտնես ,
Հա՛ չ'ելնես ,
Այս առակ երբ կարդաս ,
Յետոյ դու նորէն տաս
Քո ընկերաց
Հար ու վրնաս :

Առնէտն օր մը
Աքիսի մը
Պատահեցաւ ,
Էդին բրդաւ :

« Մի սպաններդ դիւ ,
Աճան , Աքիւս »

Գիրուկ որս ցոյց կուտամ քեզ ,
Թէ այժմ ինձ չը վրնասես » :

« Արիւնդ պիտի ծծեմ ,
Ըզքեդ պիտի խղդեմ ,

Սուտըրուց

Առնէտ մուճ » :

— « Աքիւս ,

Թող դիւ

Գիտցիր սուտ չեմ ,

Իրաւ կ'ըսեմ .

Երբ քան դիւ որս գիրուկ

Ցոյց չը տամ հիմակուկ ,

Ըսպան դիւ ,

Ո՛վ Աքիւս » :

— « Ըսէ ,

Ո՛ւր է » :

« Թն եկուր , եկուր հաս »

Շայն այս ուռած հող »

Արոյ մէջ տես ,

Խլուրդն ի՞նչպէս

Բոյն շինած՝

Կայ դադրած :

Գունչլու խըրէ ,

Նայէ • մէջն է :

Ծծէ արիւն

Խլուրդուն :

Իսկ այլ ևս թող զիս

Ի՞նչ կ'ըլլայ , Ա թիս » :

Իսկ սա չուզեց որ մատնիչ

Առնէտ մընայ անպատիժ :

« Թէ կենդանի լաւ ըլլայիր ,

Աւրիչ քո տեղ ոչ մատնէիր » :

Ըսաւ և Առնէտուն

Նախ ծծեց գէր արիւն •

Յետոյ իւր քիթ խըրեց ,

Խլուրդին ալ արիւն քամեց :

Ե .

Մարուկ եւ Բուռասկ

Իշու ճիտ

Չաղեր երկու

Ի մէջ դաշտին

Ար վաղէին :

Արրակ ու բոց կըտրած

Որ յնպէս մը խխա կատողած՝

Ար ցատկէին ,

Ար վարդէին ,

Ար աշխարհ կը դարմանար ,

Նայելէն ճեր կըտանար :

Իսկ մէջ վաղին

Ար մրցէին :

Մարուկ կ'ըսէր • « օ՛ն , ես յառաջ » •

Բուռասկ կ'ըսէր • « ոչ , ես յառաջ » :

Բայց վերջապէս

Բուռասկն յաղթեց ,

Եւ մօրն եկաւ ,

Շատ պարծեցաւ :

Մտրուին ալ եկաւ ,

Լալով մօրն ըսաւ ,

« Ո՛վ մարիկ ,

Վա՛յ մարիկ ,

Ի՞նչ լսել է , որ շուտ ինէ

Իչուն ֆուռակ այնպէս վազէ » :

— « Հոգ չէ , դաւակա , թէն այսօր

Նա քեզ յաղթեց , բայց կուգայ օր ,

Սհա կ'ըսեմ քեզ յայտնապէս՝

Որ դու նրմա պիտի յաղթես :

Եչեր պըզտիկուց

Արլան շատ աշխոյժ :

Սակայն յետոյ կը ծուլանան ,

Կամաց կամաց կը դանդաղնան •

Նոքա քար փայտ պիտի կրեն ,

Վարնոց մարդոց տի ծառայեն •

Բայց դուն Չաղուկա , քանի մեծնաս ,

Աշխոյժ վազոտ պիտի ըլլաս •

Նեաներ ձորեր առհասարակ
Պիտի թնդան ամբակիդ տակ :
Ի մէջ և դռ պատերազմի
Կըրակ ու բոց կըտրիս պիտի ,
Ու հեծնողիդ քաջ սիրուն առ քեզ[՞]
Դուն ո՛վ Մարուկս , պիտի դրաւես :
Վերջապէս
Պարտ է քեզ
Այսուհետեւ ամիլ մեծնալ ,
Բայց Գուռակին միշտ մեղմանալ)) :

—

Ձին սուտ չէր ,

Իրաւ էր .

Այսպէս մարդիկ իշանըման
Աշխարհիս մէջ ո՛րչափ շատ կան ,
Որք ի սկզբան աշխոյժ կ'ըլլան ,
Յետոյ քիչ քիչ կը թուլանան .
Ձը գիտեմ , թէ ինչէ՛ն
Ականջնին կը կախեն .

Յուսահատ բոլորովին

Հոն ու հոս կը թափառին :

« Աղբար , ինչո՞ւ ասորիս այդպէս » .

Եթէ ելնես ու հարցունես .

Խառնաչփով

Մէկ գրգռոց

Թող կուտան ,

« Գլուխ , աճա՛ն » .

Նոցա ըսել կ'ասիպուիս

Ու փախչելուդ կը նայիս :

Զ .

Արագիլ եւ Գորս

Արագիլն ինչպէս կ'ըլլայ ,

Լճէն օր մը որս մը կ'որոսայ .

Բայց նեղացաւ շատ սաստիկ ,

Երբ տեսաւ՝ որ իր որսիկ

Ոչ թէ գէր մէկ ձուկ

Այլ է մէկ Գորսուկ :

Քիչ մընայ՝ որ վար նետէր
Եւ կըտոր կըտոր ընէր ,
Թէ չ'ատէր այն Գորտուկ .

« Արագիլ սղբարուկ ,

Աճան՝ գըթա

Խեղճիս վերայ » :

— « Քեզ խնայե՛լ . կենդանի չար »

Որ ամէն օր դու անդադար

Երբ դիս տեսնես ,

Արկըս կը ձգես .

Հոն ու հոս կը ցատկըռտես ,

Չկներուն կ'իմացունես .

« Ղա , ղա՛ , ղա՞ , հասաւ հա՛

Արագիլն նա ահա :

Փախէք , վախէք .

Պահուըտեցէք

Լըճին ի խոր ,

Չկնե՛ր բոլոր :

« Այս կերպով որսեր ձեռնէս

Գրեթէ միշտ կը փախցունես .

Իրաւունքս չե՞ ուստի հիմիկ

Ըղբեզ ընել բըզիկ բըզիկ » :

— « Իմ միտքս ձկանց խմաց տալ չե

Ձեր դալուստը , խաչ որ չե , չե՛ :

Այլ Գորտերուս բնական է ,

Ատեն ատեն ցատկել լըճէ

Կրկուսլ ,

Խաղալ :

Ուստի քեզ կ'աղաչեմ ես ,

Ար դիւ այժմըս չըստանանես » :

— « Է՛հ , քանի որ դու կ'աղաչես ,

Վար չեմ ձրդեր՝ նետեր ըղքեզ .

Այլ այժմ ըղքեզ

Կը կըլլեմ ես » :

Պատասխանին բնաւ չըստուեց ,

Այլ լճի ըրաւ ըսածին պէս :

Բայց իրաւունք Արդեւն ունէ՞ր՝

Իրեն հարց գնա , և ինձ լուր բեր :

Մեկնութիւն առակիս

Այս է լոկ , սիրելիս :

Է .

Խլուրդ եւ Խլեզ

« Խլուրդ աղբար ,
Ինչո՞ւ համար
Տեղ մը չես ընտրեր ,
Տիտիկ չես ընկր :

Ի՛նչ . միթէ տաղտուկ ճանրոյթ
Քեզ չը տա՞ր այդ սովորոյթ » :

Այսպէս կ'ըսէր Խլեզին մին
Հեռուն փորող մէկ Խլուրդին :

Խլուրդն ըսեա
Պատասխանեց .

« Խլեզ ,
Դո՞ւ ես .

Միթէ , Խլեզ ,
Դու չը դիտե՞ս ,
Որ ինձ չէ բնոյթ՝
Ոչ սովորոյթ .

Այլ բայնս է պատճառ ,

Որ ես անդադար

Փորելով կը տատիմ ,

Կը հալիմ կը մաշիմ :

Բայց հազիւ կը շինուի

Կը նայիմ որ կը հասի :

Է՛հ , ի՞նչ ընեմ ,

Մեղքս է կ'ըսեմ .

Նորէն ես կ'ելնեմ ,

Նոր մը կը փորեմ :

Երբ տեսնեմ թէ այս ես

Կը հասի , օ՛ն . միւս ես

Շինեմ ,

Կ'ըսեմ .

Այսպէս ես միշտ կը փորեմ ,

Տեղ մը թախիլ կարող չեմ » :

— « Բան մը ես

Ըսե՞մ քեզ .

Կ'աղաչեմ , որ ցաւ չ'զղաս .

Ոչ թէ բայնդ է հասած ,

Այլ դու, խորոզ :
— « Իմ վրայ է՞մ ,
Հո՞տ ըլլայ .

Մարդիկ են , որ սուտ կ'ըսեն ,
Իմ վերայ մութ կը քսեն

Խրէ՛զ սղբար ,
Մի՛ հաւատար .

Եկ տես՝ հոռւ ունի՛մ
— Չունիմ :

Եթէ դաս , զիս հատուտս ,
Եւ վկայես , պիտի խրէ՛զ ,
Հաւատամ քեզ » :

Անխելք խրէ՛զն ի՞նչ կ'ըսես ,
Նրմա փորձով ցոյց տալ ուզեց :

Ուստի սողաց

Առ նա գրնաց :

Սակայն հապիւ թէ հոտուրտաց ,
Խորդին եղաւ լաւ նախաճաշ :

Երկուքն ալ էին սուտ ,
Ձի ոչ բայն , ոչ Խըլուրդ .
Ալ հոտէին . այլ գէշն այն էր ,
Որ երբ Խըլուրդ վկայ կ'ուզէր ,
Խըլէլ նրմա կը հաւանէ՛ր
Ով Տէր , Դուն ըզմեզ պահէ
Ս. յս տեսակ փորձանքներէ :

Ը.

Ճագար կերանայր

« Ճագար

Աղբար » :

— « Համմէ , հրամմէ » :

— « Շաքար ծամէ .

Փառք Աստուծոյ , ծնայ ձագ ալ ,

Ո՛րչափ ուրախ եմ հիմակուկ .

Բայց ո՛հ , որչափ

Սեռիմ փափաղ ,

Որ դու լինիս

Իմ ճագուկիս

Յնքահար ,

Ո՛վ ճագար :

Ո՛ւր էր դայիր յիմ որջիկ ,

Լաճս առնէիր քո գրկիկ •

Անուն դնէիր ինչպէս կ'ուզես ,

Որով ըլլանք իրարու հետ

Աղգական

Պատուական » :

Վերէն ճագար՝ վարէն Աղուէս

Տունն առին խօսքեր այսպէս •

Հուսկ ճագար շողովին •

Հաւատաց սուտ խօսքին :

Բայց Աղուէսին

Մէջ կաղաղին

Ի՞նչ եղաւ •

— Կեր եղաւ :

Այնպիսիք շատ կան ,
Ար դիտէ՞ք ԸԼԼԻԼ Կ'ԸՂՃԱՆԵ

Մեզի

Խնամի :

Սակայն ինչո՞ւ .

— Ի սէր շահու :

Ասանկներէ փախէք հեռու ,
Արքան կրնաք այնքան հեռու ,

Ար չ'կրնաք

Յորովայթ :

Թ .

Կայր Կատու .

Կար ու չըկար

Կատու մը կար .

Տարի անցաւ ,

Օր մը կուրցաւ :

Ազորմուկ կը մըլայէր ,

Հառ ու հոն դուր կը դառնէր

Հացի փափք ,

Պանրի կտոր :

Մկներն ալ նոր պատուհաս
Իր գրլիսին կին եղած .

Մինչ Մկին մէկ օր մը պատւին

Պոչէն խածաւ , խածաւ կրկին :

« Ի՛նչ լրբութիւն . կը թրուրուար ,

Քր մկներուդ վախկոտ գուժար

Պոչէս խածնեն

Ու պիտ ծաղրեն » :

Բայց երբ կոյր կը ,

Ի՛նչպէս պատժէր :

Գրտա՛ւ սա ճար

Ի վրէժ արդար :

Մառանին մէջ պատկեցաւ

Ճիշդ սուտ մեռել ձեացաւ :

Մկներն երբ ծակին տեսան ,

Ճշեցին միաբերան .

« Սատկեր է , է՛տ ,

Թող զի ըլլայ :

Բայց ինչո՞ւ իր սատակը
Թողունք հոս ու գէշնոցը
Չը նետենք ,
Չը ծաղրենք •

«Օ՛հ , ըսելով , սատկած կատու •
Պրծանք ճանկէդ , սխալի՞մ դ սու դու » :
Մկներն ամէն դայս խօսեցան
Ու ծակերէն դու ըս խուժեցան •
Որ մէկն բռնեց Աատւին պոչէն ,
Որ մէկ գլխէն , սկանչներէն •
Առօք փառօք մեծ խնդումով ,
Քաշ քաշ հոկելով հրմշտկելով ,
Սուր ճայնով սրսրլային ,
Սատակը կը տանէին :

Բայց ճամբունը դեռ կէսն ըսես
Չը հասած՝ ի՞նչ կը տեսնես •
Կատուն յանկալ ծ դէս դէն ցատկեց ,
Մկանց շատը ճանկեց խղղեց :

Իսկ մկներէն որք թէ պրծան ,
Ծակերէն ներս այնպէս փախան ,

Որք պատէն դուրս ելած չեն
Մինչ ցայսօր Ասուին վախէն :

Վախնալու է մեռելներէն ,
Լրտած եմ թէ այսպէս կ'ըսեն .

Սուտ չեն :
Բայց հողով մեռնողներէն .

— Չարերէն — :

Թ .

Հայաստանն ի Քատըքոյ

ի Քատըքոյ Ոք ճարտասան
Ըզհայրենեաց կը ճառէր բան .
Այս օրիորդ՝ երիտասարդ
Տիկին և այր յոյժ պճնազարդ
Աային ի լուր լզմայլազին ,
Ըի թեր ի սէր Հայաստանին :

Իսկ Բեմբասացն ձայնիւ ահեղ ,

Կոկիկ լեզուաւ՝ սրտիւ ի դեղ ,

Ի թիւոյ հանէր

Բալար սրտեր :

Ծափեր ծափի յաջորդէին ,

Երկինք երկիր դարձրողէին •

« Ո՛վ Հայաստան » • երբ նա դուչէր ,

Մարտիրէին նաև շատեր :

« Միանդամ ա՛հ , զքեզ՝ Հայաստան ,

Մեր տեսնէին աչիւնք հայկեան •

Թող ապա ի վերեւ

Մար մտնէ մեր արեւ » :

Կը հեծէին • արցունք դոհար

Կը հոսէին հոն անդադար :

Ձը դիմացաւ Մայրն Հայաստան

Սոցա ձայնէն հեծեծական •

« Աւրեմն երթամ ,

Գէթ այս անգամ՝

Նժդեհ որդիքս իմ այս սիրուն

Թող հարօտնին ինէ առնուն » :

Զայս ըսաւ և ցուցին առաւ ,
Ճամբայ կտրեց և հոն հասաւ :

Երբ սրահին մտաւ ի ներս ,
Ատենախօսն Նորին ի տես՝
Լի սուրբ Հոգւով որոտաց . « Սա
Հայաստանն է , նա ինքն ահա՛ » :
Ամենեցուն սիրաք տրտեցան ,
Աչիւնք ի Նա սեւեռեցան ,
Եւ զարմացան :

Հայաստանն ալ երբ իւր չորս դին
Աչեց սիրով կարօտադին
Զը ճանչեց և ոչ խօհ մին
Զարմացա՛ւ բոլորովին :

Երբ կին՝ աղջիկ սնուցր յերես ,
Մարդեր օտար ձեով պէսպէս
Կային ի տես , ո՞վ իւր ծանօթ
Պիտի վնէր . — հարկաւ ոչ ոք :

Դեռ գոռայր ճայն Բանխօսին ,
Կուսին մէկ իր քովինին

Մշտեց ,

Հծծեց •

« Հայաստանն , քա քուրիկ ,

Քիչ մը շէ՞ խմայլլիկ » :

— « Այո , բայց նայէ ,

Քիչ մ'ալ տըղեղ է » :

Իսկ դէր ձեկ պատանի

Իւր քովի լնկերի

« Այո է , կ'ըսէ , Մայրն Հայաստան .

Ողբա՛ն նիհար դալկանլման » :

— « Այո , և կեղտոտ

Գիւժօք ալ կեռտոտ » :

Իսկ ոմն հարուստ ակնոց դըրբաւ ,
Հայաստանին ի պիշ՝ ըսաւ •

« Ասանկ թշուառ աղքատ սիրել

Յիւսարութիւն է առաւել » :

Աին մ'ալ իր էրկան

Կ'ըսէր ծաղրաճայն •

« Սըւար համար կը մարէիր ,

Քո կարօտիկ հիմա առի՞ր » :

— « Սրեւէն՝ այս կարծեա
Յղեր է Դա սեւերեա » :

Հուսկ ուրեմն ճարտատանին
Ալ խօսքն հատաւ եւանդապին •
Սրահին ըսին մնառ բարով ,
Ամենքը վար իջան շուտով :

Հայաստանն ալ ժողոց կ'իջնէ ,
Ար տան մը մէջ խանջէքն առնէ •
Յուրտ ճիւնին տակ դուր ըսպատեց ,
Աչ մէկ Հայ մարդ ի տուն կոչեց •
Սե մութ կոխեց իւր հէք գլխին ,
Գեռ կ'ըսպատէ արշալուսին :

— —

Այսպէս մարդ իկ որչափ շատ կան ,
Որոց սրտեր կը թրթռան
Ի սէր ազգի և հայրենեաց ,
Երբ կը լրտեն ձայն ճառասաց •
Բայց երբ լռէ ազգողդ հազագ ,
Ա՛լ սիրտ չունին , սի՛րտ սիրակաթ •

Սոցա աչերն արեղական
Բիծերն անդամ վաս կը տեսնան ,
Եւ կը դանին վատորին
Կենդանատու արեւին :

Դ. ՏԱՍՆԵՆԱԿ

—

Ա.

Փող

Օսմանցւոց և Ռուսաց
Պատերազմի ժամանակ
Մեծ-Բասենցի Խէչօ աղբար
Երբ կը շէքէր կամկար կամկար ,
Կը չափչքիէր Կարնոյ շուկան ,
Տեսաւ փողհար վինուորական :

Զարմացաւ

Ու ըսաւ .

« Այս ի՞նչ է , ի՞նչ ձայն խոշոր ,
Ոչ մերին սըրինգ՝ շէփոր ,
Կամ դ.ափ՝ թմբուկ ձայնով՝ սեւրով
Կը նըմանին Փողիդ ճշդով :

Գէշ չը լինիր .

Թէ մէկ ընտիր

Փող առնում սա փողծախէն ,
Գիւղ տանիմ , ուր ցատկելէն
Փչեմ փչեմ ,
Արտա ձրգեմ :

Մարդիկ՝ շուներ զարմացունեմ ,
Ամենեցուն աչք յիս զըրաւեմ » :
Հաածին պէս ըրաւ ,
Փողծախին մօտեցաւ .

« Բանի՞ տամ քեզ փող ,
Ու ինձ տաս սա Փող » :

— « Բանըդ գնա՛ ծօ ,
Խեցա՞ր , Խէչօ :

Գեղ ի՞նչ փող , շեփոր՝ թմբուկ ,
Կամ սրբինդ աւ , գընա ի գիւղ » :
Բայց Խէչօն ահանջ չըրաւ .

Նոյն Փողը ծախու աւաւ :

Սայլը քչեց Բասէնի դին ,
Բայց Փող բերանն անգամ տանիլ
Չէր ուզեր . գիտէ՞ք , է՞ր .
— Իշխահը կը սլահէր :

Երբ դիւղին կը մտնե՞նայ ,
Խէչոյին սիրտ թռնող կ'ելլայ •
« Մէկ մը երկու՝ երեք կոնձեմ ,
Այնպէս ի դիւղ ուրախ մտնեմ » :

Մինչ կ'ըսէ ,
Աը կոնձէ •

Քանի փողին և կը նայի ,
Խեղքը գլխէն ալ կը թռի •
Քաշեցէք շուտ , եղներս հա՛ ,
Մար կը մտնէ արևն ահա :

Մտնե՞ք դիւղ ,
Փողովս թռնող

Հանեմ մարդեր , ջրներ բոլոր ,
Թող խաղք լինի Ռէսին շեմոր » :

Խէչոն գէճ էր ,
ՍԼ Լուկ էր •

Եղներն լսես
Իրեն պէս

Տեսակ մ'էին կարծես դինոզ ,
Սանկ նանկ կը դնան ալ շէն խելօք •

Գարէն վեր հանելու տեղ

Սայլ դար վար կը տանին շեղ :

Գինովէ մը քշուած մէկ սայլ

Հարկաւ երբէք չ'երթար շիտակ :

Լոյրիկ խէչոն կը նեղարտէր ,

Մայլին՝ եղանց կը հայհոյէր :

Մտիկ կը կոխէ , կէս գիշերին

Հապիւ կուղայ առջեւ գիւղին .

Փող կը փչէ , սրտտ գուռ դուռ

Կ'ողորտանայ շորս դին բոլոր :

Խակ գիւղն ամբողջ կ'ենէնէ ի դող ,

Քանի սաստիկ կը հնչէ Փող ,

Ռէս Մըկոն դողահար

Տանիքէն անդադար

Կը պտտ պրտայ

« Լա՛հօ , հիւս ,

Մանչեր , լաճեր , Օսմանլուն

Մեր կը կոխէ գիւղն ու տուն .

Ելէք ելէք ,

Շուտ դէ՛ղ առէք .

Շրներ ս՞ւր էք ,

Հասէք , հասէք » :

Կարիճ մանչեր , շուներ ամէն
Դէսլ ի ֆողին ձայն կը վազեն .

Իսկ կիներ ու աղջիկներ

Կը գոչեն . « ողորմի Տէր » :

Բայց լլիկ խէչօն լսես

Նարատակին հասած կարծես՝

Յնծումէն կը ցատկուտէ

Անդ աղար ֆող կը փչէ :

Հուսկ սէս Միօն իւր մանչերով
Հոն կը հասնի ահեղ գէնքով ,

Բայց ի՞նչ տեսնէ , ոչ թէ հրուակ՝

Այլ խէչօն է , խէչօ՞ն դարտակ :

« Վա՛յ , կ'ըսէ . դ.ս՞ւն ես որ այսպէ՛ս »

Դող հանեցիր գիւղն ու լղմեց :

Մօ լաճեր , սըւոր մարթին

Հանեցէք տակ տըփոցին » :

Խէչօն այսպէս հոն կը հասնի

Ակնկալած իւր մեծ փառքի :

Առակիս միտքն այս է , թէ կայ
Ամէն բանի տեղն ու ատեն .
Ով հակառակն ատնու ճամբայ ,
Թող խրատ ատնու նախ խէչոյէն :

Բ.

Դարձեալ նոյն Փող

Խէչոյին բաղդ թէն ծառ էր ,
Բայց գէթ Փողով կը մխիթարուէր .
Գնողչէք դրամին խաբէրն համար
Դեռ զայն սիրէր յիմարաբար .
Բայց դիւղին մէջ ազատօրէն
Ձէր երևէր ամաչկէն :

Երբ հնունուքով ման գալիս էր
Գեղէն հեռու , յանկարծ գայլեր
Իր շուրջն առին , խէչօն ըսես
Աարաախահար հեծեց ճչեց :

« Վա՛յ ինձ , մարդեր քիչ մը յառա

Եղան գրխիս մեծ պատուհաս ,

Հիմա ալ դայլեր

Չորս դիա են առեր :

Բայց ի՞նչ ընէր • դայլեր իրեն
Շատ մտ էին , դինք տի լալին :

« Փշեմ , կ'ըսէ , սա իմ Փող
Թերևս ձայնէն ելնեն ի դող » :

Փող որոտա՛ց ,

Արկին դռաց :

Ի՛նչ • դայլեր խմբովին
Լեռն ի վեր մախ առին :

Խէչօն ըսեա կը ցատկատէր ,
« Այս ի՛նչ դարմանք , կը սղաւէր •

Որ Փողիս լեղուէն դայլեր
Ճիշդ հասկանան քան թէ մարդեր » :

Խէչօն կը սխալէր •
Գայլոց խելքէն էր ,

Որ փող եղաւ օգտակար
Եւ առակ տղիտաց յարմար :

Ք.

Եւ դարձեալ նոյն փող

Խէչօյին փող այս օրինակ
Ծառայութեամբ եղաւ որչափ
Աչքի լոյս Խէչօյին
Ըսել հարկ չը կայ բնաւին :
Սիրտ առած գիւղ մըտաւ ,
Ամէն տեղ սլարծեցաւ
Փողին շէնքին շնորհքին վերայ •
Հոգիւ Մատօն ալ էր վկայ ,
Որ քիչ հեռւէն էր քաջ դիտած
Մեծ սոյն հրաշք Փողին գործած :
Խէչօն կը պնդէր ,
Երդում ալ կ'ընէր ,

Թէ իր Փողին ամէն բանի

Եարար ըլլաւ է կարելի :

Բայց որ մը խաղք եղաւ

Իր լեղուն կարճըցաւ :

Երդ դար վեր սայլ կը քշէր ,

Խոնջէն արիւն քրտինք մտած էր ,

« Կենամ մէկ բիչ , Փողը փչեմ ,

Ուղեկիցներս զուարթ սցունեմ » :

Հարգիւ կ'ըսէ

Ու կը փչէ .

Բայց եզներ փողին ճայնէն

Կը խրտին . սայլ կը գլորին :

Խէչօն նախ սայլ կեցնել կ'ուզէ ,

Որ և յետոյ եզներ պատժէ :

Սակայն անւին յենակ պէտք է ,

Աճեւեով հոն ի՞նչ ընէ .

— Փող կը դնէ ,

Որ չա՛ր կ'ընէ ,

Եւ կը կտալի : Որով հետի

Մարդերէն ալ կը ծաղրըրի՛ ,

Երբ կը պուար .

• Ո՛վ Փող յիմար ,

Թէ մէկ սայլի վնիլ յենակ

Չէիր կրնար , ձայնդ աղապակ

Հապա ինչէ՞ն ձգեր էիր ,

Դըլըրդ ելով երկինք երկեր » :

Խէչօն սուտ էր .

Փողն ի՞նչ ընէր ,

Երբ ամէն բան յատկապէս

Իր տեղն ունի օգտաւէտ :

Անտառակութիւն

Երկինք յերկիր կը թորթէր ,

Սէղորձին վրայ ձիւն կը դիպէր .

Մաթն ու մլար տիրել էր

Հայաստանին դաշտն ու լեռ :

Անտառակը կը դոխար ,

Հանդստեան տեղ կը մօտար .

Մոլութեանց ամէն մէկին
Շատ բաղիւնց տանը դուռին •
Նորս ամէնքն ունէին մեծ
Ապարաններ կահեր պէս պէս •
Տարուկ ու կուշտ կեանք ունէին ,
Բայց ընկերնին չը յիշեցին :

Սնառակը նախ շատ լայուս ,
Յետոյ ինքին զայս խօսեցաւ •

« Երթամ ի հիւղ Առաքինւոյն
Թերեւ տայ ինձ հանգստի բոյն :

Բայց այս լաթով՝ կերպարանով
Ի՞նչպէս երթամ ես նորա քով ,
Համեատութեանն հալուստ հազնիմ ,
Արտով՝ լեղով՝ դէմքով ծպտիմ » :

Ըսաւ •

Ըրաւ :

Բայց խելք չըրաւ , - ի՞նչպէս ընէր
Դրան զարնել , որ ներս մտնէր ,
Այլ խրճիթին պատուհանին
Կամացուկ մը ծայրով մատին

Թը+ Թը+ դարկաւ ,

Կրկին դարկաւ :

Ներսէն՝ « Ո՛վ էք » , մէկը ձայնեց :

— « Համեստութիւնն , ո՛վ տէր , եմ ես .

Ձիս քեզ հօր ընդունելիր ,

Գրչսուս մէկ տեղ շնորհէիր » :

— « Թէ ըլլայիր Համեստութիւն ,

Կը դարնէիր դռնակիս դուն .

Պատուհանիս դարնելէդ՝

Կարծեմ ես չար ոք ըզքեզ » :

Այսպէս այն Անտուակ

Տիգեցաւ ձիւնին տակ :

Յաճախ չար մարդուն

Նոյն իսկ հին բնութիւն

Խարէական վատ ստութեան

Խայտառակիչ կ'ըլլայ միայն .

Ե .

Կատու եւ Օձ

Կատու՞ն աչերն խողումեց ,
Պերեւելաք պորեց .
Թաթին ճանկեր սրեց շուկեց ,
Ճարտուկ Օձին դէմը վազեց :
Պատերապս ահապին
Երկորին մղեցին :

Կատուն իր մէկ թաթիկ բթին
Վերայ բանած՝ մուտով Օձին
Գրլին՝ աչքին պինդ կը զարնէր ,
Կը փոխփրխէր , շուրջ կը ցատկէր :

Օձն ալ կանգնած վերայ պոչին՝
Զարնել ջանայր Կատուի բթին ,

Սուր կը շէր ,

Դէմ կը դնէր :

Մշոյ ի սար հանդիսատէր
Կային բոլոր կենդանիներ :

Ծառին վրայէն մէկ լերջ Մուկ
Ճիշդ կատուին դէմ — դիմուկ

Տխտիկ ըրեր ,

Կը մարմլըրէր •

Թաթիկին ալ կուրծքին տարած՝

« Օհ » կ'ըսէր , աչքը անկամ :

Մէկ մ'ալ կատուն տեսածին պէս՝

Թողուց Յձը , կայծակի պէս

Սրացաւ ,

Հասաւ •

Մուկը ճանկելն ու սասակել

Հոն մէկ ըրաւ վայրկենի մէջ :

—

Երբ թշնամիդ կուռի բունուեր՝

Կը պարապի , մ'արհամարհեր •

Այլ դուն նայէ որ գողտրկեկ

Նորա կուռէն օգուտ քաղես :

Զ .

Սրինգ եւ Պատար

Սրընգին մէկ դրացի Պատարին
Առջեւն կ'անցնի ինքնին ,

« Բարե , պատուով ,

Լո՛յս արևուդ » :

— « Վա՛յ ձայնիդ , որ քիչ տէրտս էր ,
Հիմակ առջևս դուն եկեր ես ,

Որ զիս ծաղրես ,

Սիրարս ծակես :

Գիշեր ցերեկ զիժ Սըլոյին
Բերանն ելած՝ ձայնէդ ուժ զին

Գլուխս ուռեցաւ ,

Գըդու՛մ դարձաւ :

Ասց հիմակ , քեզ ինչ անեմ .

Սըլոյին հերն անիծեմ » :

Ըսաւ . առաւ կայսինն անդէն ,

Ճղքեց Սըրինգն իր երկայնքէն .

Տանիքին երկու դիւն
Չորոթան (*) ըրաւ խկոյն :

Ազնիւ բանին արժէքը
Չը գիտցողին առջևը
Յայտ է թէ
Ոչինչ է :

Ե .

Առուներ եւ Նիկո

Ի Բիւրակունս ոչս Նիկոյին
Ետոր Առաք դիր մատուցին .
Որ Եփրատն հոն կազմեն
Ու Կարնոյ դաշտն իջնեն :
Գիւղ գիւղականք ոչս Նիկոն
Ի մեծ խորհուրդ կոչեց խկոյն :

(*) Տանիքի փայտեայ օջախ :

Արք խակ և խակ շուտ վճռեցին ,
Որ Առուներ միաւորին :

Երջանկութիւն . զի էր դիւրին
Ա՛լ ասէն բեր շատ ահագին
Քէլէ կով փոխադրել ,
Շատ հեռուն տեղաւորել :

Բայց երբ որ մը Նիկո ողբար
Տեսաւ՝ որ իր ջաղացքին քար
Գաղար է առեր ,
Ուստի ի՞նչ ընէր .

— Գեալն Առու կը բանայ ,
Ջաղացքին դին թող կուտայ .
Յիւս ջոջ ուհաներ բիշ օրէն
Երբ Նիկոյին կը տեսնեն ,

Ջաղացք կը բանի ,
— Նախանձ կը բրդի՛ . —

Իսկոյն Առու կը բանան ,
Ջաղացքնուն դին թող կուտան .
Բայց եկուր տես , որ Նփրատն այն
Ա՛լ չը մընար ի Բիւրական :

Բայց է՞ր Նիկոն առանկ ըրաւ .
— Զի Հաղայքը հէշ խելք չըրաւ ,
Գեասին մտա տանիլ
Ու դարձին նայիլ :

Քանի հեղ ա՛ն , քակուած ետ դուն
Հայոց միջէն , ս՛ի Միտեթիւն ,
Նոյս կարծեր են մեծեր անխելք
Ըղբեզ իրենց շահուն արդելք :

Է.

Երկու Հայեր

Թաղոս աղբարն ու Մարկոս
Կը կըտրէին դար ու փոս .
Ղարախէն ելեր ճամբայ կ'երթան ,
Սիրոյ վերայ ճառ կը կարդան :
« Ինչ լաւ բան է , մէկ սիրտ հողի
Ըլլայ մընայ հետ իրարի .

Ամէն բարիք այս աշխարհի

Մեր գլխին վրայ պիտի թափի ։

Կ'ըսէր թաղոս , աջ կը բռնէր ,

Մարկոսն ալ նորա ճակատէն

Պագ կ'առնէր մարմնընէն ։

Քայլ մը կ'առնէին ,

Կը սլըլըլէին .

Կը գատուէին , կը խօսէին ,

Նորէն կրկին կը պագ տուէին ։

Իրկուն եղաւ . Գիւրա Իպոյն

Տանը եղան հիւր երկոքին ։

Գաղատի Իսոն հարցուց . « Թաղոս ,

Ի՞նչպէս մէկն է ընկերդ Մարկոս » ։

— « Մի հարցընէր , իշուն մէկն է » ։

Յետոյ Իսոն դուրս կը կոչէ ,

Զայս Մարկոսին կը հարցունէ .

Թէ « Թաղոսն ոք որպիսի՞ է » ։

— « Զայն մի՛ հաներ , շանը մէկն է » ։

Բայց երբ Իսոն սեղան կոչեց ,

Սոցա դարմանք եղաւ շատ մեծ ,

Ձի երկոցունց առջև դատ դատ
Գրրաւ Իպօն երկու պընակ .

Մարկոսինն էր լի չոր խոտովք ,
Թադոսինն էր լի ոսկերօք :

Ըսաւ Իպօն երբ՝ « հրամանեցէք » .
— « Ի՛նչ . տալ ասանկ կերակուր մեզ ,
Իպօ , ըսէ .

Քեզ կը վայլէ՞ » :

— Մի՛ գարմանաք . այլ այն դատ դատ
Վըկայութեանն ճիշդ համեմատ
Ձոր ես առի երկուքէն ձեր ,
Նոյնը հիմա գործ եմ դըրեր » :

Է՞ր դարմանանք , երբ օտարէն
Կ'արհամարհուինք արմարդ օրէն .
Չէ՞ որ մեք եմք բուն իսկ պատճառ
Մեր անարգմանն , ո՛վ Հայ եղբայր :

Ք .

Հեղեղ և Մղեղ

Աչնան ատեն թուխ թուխ ամսեր
Որոտացին Մասեաց քովեր .
Թօն անձրև կաթիլ խոշոր
Կ'ողողէին երկիր բոլոր :

Ի Մասեաց

Հեղեղաս

Հեղեղ մեծկակ կը բարձրանայր ,
Ցածնայր կ'իջնէր , կը դաշտանայր :

Կ'որոտար ,

Կը գոռար .

Այս պահուն ո՞ր յանդուգն էր ,
Որ նայէր ու ծիծաղէր .

— Կը տըղտըղար Մղեղն գորշ
Ի վերև ծառին ի խորշ :

• Չայնրդ կարէ , գոռաց Հեղեղ ,
Թէ ոչ արդ դժեզ խղղեմ , Մղեղ ո՞ :

— « Ի՞նչ մնաս ունի իմ տըղտըղներ

Քո գոռ ձայնիդ , կը նկզիս է՞ր :

Դեռ այս խօսքը երբ բերանն էր ,

Հեղեղ խկոյն բարձրացաւ վեր .

Որ Մըղեղը գրկէ կեանքէն ,

Երբ հապեր էր իր կեանքն արդէն .

Ձի Մասեաց ի վերև

Քաղ ծագել էր արև :

Հեղեղ ցած ցաւ ,

Շուտով չորցաւ :

Մըղեղ բիւրիցս հեղեղատէն

Անցաւ թրուաւ՝ արզարկալէն ,

Հեղեղին դեռ Նա

Կը տաղերդէ մահ :

—

Այս առտիս ես չեմ մեկներ

Դուք մեկնեցէք , ընթերցողներ ,

Թ.

Յոպոպ եւ Ռբոն

« Աշխուհք սիրանայչ ,
Երբ ըզձեզ ի յուչ
Ածեմ ,
Ասեմ .

Աշխուհք լուսակաթ ,
Ինձ է՞ր նայեցայք ,
« Եւ զիս ի սէր
Վառեցիք է՞ր ծ :

Աշխուհք սիրանայչ ,
Երբ ըզձեզ ի յուչ
Ածեմ ,
Գոչեմ .

« Աշխուհք հոգեգրաւ ,
Սրաիկս այրեցաւ ,
Յիտ սիրակաթ
Երբ նայեցայք յ :

Աշկուներ սիրանայշ ,
Երբ ըզձեզ ի յուշ
Ածեմ ,
Չայնեմ .

« Աշկուներ յոյժ պայծառ ,
Հողիս ի լոյսդ վառ
Պարարեցաւ ,
Ճենճերեցաւ » :

Աշկուներ սիրանայշ ,
Երբ ըզձեզ ի յուշ
Ածեմ ,
Փողեմ .

« Աշկուներ ուղուօրիկ ,
Հողւոյս թե տուիք
Թախ ի գիրգ
Վարդիս ի գիրկ » :

Աշկուներ հրանայշ
Երբ ըզձեզ ի յուշ
Ածեմ ,
Կրկնեմ .

Ե Ո՛ւ աշխուհք սիրալաւ ,
Չեղ նայիլ ո՛ ինձ տայր ,
Ոչ այժմ միայն ,
Այլ յաւիտեանն ր :

Աշուղ սաղեց ,
Հարսնուկ լրսեց .
Սրտիկ տրտիեց ,
Աշուղն աշեց

Կեսուրն հարսին
Դէմք լուսային
Յանկարծ տեսաւ
Ու դարմայաւ :
Հարսնուկն հաւեոս
Կեսերն ի տես՝

• Վ՛այ • կոչեց ,
Հառաչեց .

Թե տէ՛տ Արամայցիէն ,
Շուտ թըռաւ պատուհանէն .
Վարդ հարսնուկն եղաւ Յարսայ ,
Վըրայ է դըրսին խաբոս :

Ձի սանտրն ի գլուխ էր մտապել ,
Երբ աշուղին շեշտ էր նայել :

Աշուղին ալ հոգին լացաւ ,

Արամազդէն Բբու եղաւ .

Բայց դեռ սոքա ի մարդս Հայուն

Կան իրարմով ի սէր վեղուն * :

—

Մանչեր , հարաներ Հայաստանին ,
Մեռնիս ես ձեր խիստ-ամօթին :

* Ար պատմութի թէ Յոպուպը մէկ հա-
մետտ հարս է եղեր , որ Աշուղին եր-
գած ատեն երբ գլուխը կը սանտրէր ,
պատուհանէն դուրս կը նայի , բայց
յանկարծ կեսուրին կը տեսնուի , և
ամօթէն կը խնդրէ Աստուծմէ , որ
թողուն դատնայ և թռչի երթայ :
Մարտոփին կը հասնի : Դեռ այսօր Յո-
պուղին գլուխը կայ այն սանտրը , որ
նայած ատեն գլուխն է եղեր : Աշուղն
ալ այս բանը տեսնելով սրտին դաւէն
Բբու ծաղկին կը փոխարկուի : Յոպուպ
յաճախ այդ ծաղկին կը նայի ի նշան
սիրո՛յ :

Ե. ՏԱՍՆԵՍ.Կ

Ա 9

Յորեն եւ Կորեկ

Օրին մէկ Յորենն ըսաւ .

« Այլ Կորեկ , մըննա բարեաւ .

Շատուց ի մէր ունիմ սխտիկ :

Երթալ օր մը ի Տէգէսիչ :

Անցիր բարով ,

Կուգամ շուտով :

Քեզ կը բերեմ շատ ընծայներ :

Գոհոր մատնի ու մանեակներ .

Քեզ կը թողում իմին սրաշուօն ,

Կ'աղաչեմ որ յանձն առնուս դուն :

Խոշոր կըլոր եղիր հացիկ ,

Փռռնիկ , կըլտճ , տողիկ , լոլիկ .

Ապուր , ճրմուռ , եղիր մալէզ .

Նայէ որ տեղս բաց չը ձրգես :

Վորեկն ըսես այս ըսաւ ,
Յորենին հետ սրագործեցաւ :

Բայց վայրկեան անցած չէր ,
Ի՞նչ կըտեսնես . Վորեկ մեր

Հեալէն հեալն

Յորենին ետեւն

Մասիսէն յՍրագած :

Սրագածէն Բասենի դաշտ

Վազեց , հասաւ ի Յիւրական .

• Յորեն աղբա՞ր , սոյն ճրգեց ձայն .

Կեցիր , կեցիր մէկ քըչիկ ,

Քեղ բան ունիմ ըսելիք .

Ինձ ըսիր սանկ նսնկ եղիր .

Բայց չըսիր , թէ բարակցիր ,

Երկնցիր , լաւաչ եղիր :

• Ձր գիտեմ ո՛հ , արդեօք մտեցա՞ր .

Լօշ ալ ըլլա՞մ , Յորեն՞ աղբար » :

— « Ձէ՛ , մ'երկարիր , մի բարկընար » :

— « Ինչո՞ւ համար » .

— « Այսչափ կ'ըսեմ կ'իմանա՞ս ,
Թէ փորձ փորձես , կը գղջաս » :

Բայց կարեկ մարդոցմէն
Տեսած մեծ պատիւէն

Խիստ սոնքացած՝ օր մը փորձեց
Լաւաջ ըլլալ , սակայն գիտե՞ս ,
Ի՞նչ եղաւ . երբ երկարցաւ ,
Բարակցաւ ու խեղեփցաւ ,

— Փսոք փլատր եղաւ .

Խայտառակուեցա՞ւ :

Երբ չափէդ վեր կը խիղախես ,
Խաղք կը լինիս փառաւորապէս :

Բարեկամ , ինձ նայէ .

Առակիս միտքն այս է ,

Լաւ կ'ընես ,

Թէ լըսես :

Բ.

Յորեն եւ Քիստ

« Աստուած , վա՛ռք քեզ .

Այս ի՛նչ ճկւթ մեծ

Բուսոց մէջ մեզ եւ տուած ,

Մէկ հատիկ եւ լասեղծած :

Բայց երբ աշխարհ կը գւերդարայ

Բոլորովին մերին վերայ ,

Սա անպիտան վատուժ Քիստեր

Դէպ վեր տնկած իրենց քրթեր՝

Կը խրրոխտան կը սուսաւեն ,

Կարծես ըզմեղ միշտ կը ծաղրեն :

Աշխարհիս մէջ՝ Քիստեր , ըսէք ,

Դուք տո՞ւնի , բո՞յս էք , ունի՞ք շահ զէթ :

Գոնէ՛ աւել թէ ըլլայիք ,

Ա՛լ որչափ տի պարծենայիք :

— Տէր Աստուած , ինչո՞ւ դուն

Ի վերեւ մեր գրկտուն

Այս անշահ Քիտեր

Մեզ բնու ես դըրեր :

Յորենուկը դեռ լըռած չէր ,

Ահա Քիտան էր , որ կը ծըռէր ,

Սասիս նորա տկանին ի վար

Կամայուկ մը կը վրայիլըսար •

« Քուրուկըս , շատ մի խօսիր »

Այլ մէկ քիչ ինձ միտ դիր :

Դու որչափ որ բարիք մեծ ես ,

Բայց առանց իմ դուն ոչինչ ես » :

— « Աս' խեղճիւ »

Այ Քիտիկ •

Կը մտածե՞ս ,

Թէ ի՞նչ կ'ըսես » :

— « Շատ մի' խօսիր •

Զայս լաւ գիտցիր ,

Քր երբ խօսի ճշմարտութիւն ,

Ամաչելէդ կը մտնես դուն

Գետնի տակ ,

Քզ Յորեակ •

Երբ կը ծնիս մատղաշ՝ փափուկ ,
Մեր ջը ծիխք խկոյն՝ շա՛տ շուտ ,
Չը տնկըւինք դըլխուդ վերայ
Արեւն քո կեանք ո՞ւր կ'երթայ :
Հասկա ըզձեզ թռչուններէն
Ո՞վ կը պահէ , ո՞չ ասպաքէն
Մեր . դի երբ դան ուտել ըզձեզ ,
Նոցա կոկորդ կը մտնեմք մեր ,
 Կը խղդեմք չարաչար
 Քուրիւրս , հասկացա՞ր :
Արեւն ինչո՞ւ կը նեղանաս ,
Սանկ նանկ էք ջէք կը տրտըւաս .
Ինչպէս որ մեր կը դաւանիմք ,
Թէ Յարենդ ծիխք ծաղկիմք ,
 Արեւն այսպէս
 Քիանալու ես ,
Որ առանց մեր դուք ոչինչ էք ,
Եւ առանց ձեր ոչինչ եմք մեր :
Տեր ոչ մէկ իր դիտցիր՝ Յարեն ,
Զուր չէ ըրեր . տըղէաներն են ,

Որ կարծեն թէ այս ինչ բաներ
Աչինջ ի զուր են լասեղծուեր » :

Այս աստիկ է՞ր մեկնեմ ես
Երբ իմ Քիտաիկ արդէն մեկնեց :

Գ.

Գրդում

Լրտէ , եղբայր , թէ Գրդմենին
Ինչ խօսեցաւ օր մը ինքնին .

« Է՞ր , ինչո՞ւ մարդիկ ամէն
Անխելքին դըղում ըսեն :

Էհ , ուրեմն՝ ըսել է ,
Թէ Գրդումն անխելք է :

Քննենք , անխելքն ո՞վ է , ե՞ս եմ ,
Թէ մարդիկ են . օ՛ն հաստատեմ :

Նայէ մէկ մը տեսակ տեսակ
Սա մեծ խմբին ճրտերուկաց .

Նայէ մէկ մ'ալ մարդկանց խելքի ,
Որ ըրեր է դ՞քս յարգի :

Գէթ մէկ օղուտ իրենց ունի՞ն ,
Թող ինձ ցոյց տան , եթէ ունին :

Հիմակ շատ լաւ .

Մտաքըս ընկաւ ,

Քիչ զօվտ թիւն մարդկանց ամեն
Կուտան եղեր տարան տանն :

Թէ լսի այդ է ,

Ս. յդ. ալ բա՞ն է :

Բայց իմ օղուտ համբե՞մ այժմէն ,
Ամէն տեսակ սնուչեղէն

Ու կերակուր ես կը լինիմ ,

Թող սք ամէն տեղ կը բուսնիմ .

Եւ ձեռքուկէ դիմացկու՞ն եմ

Էւ ել համեղ , խոշոր ալ եմ » :

Քիչ մը Գդումն հա կանկ առաւ ,

Քիչ մը մտածեց , յետոյ լսաւ .

« Թերեւս զուր.տեղ կը մեղադրեմ ,

Մարդ իկներու՞ն տանկ նանկ կ'ըսեմ .

Կարելի է տեղս է պատճառ ,
Որ ինձ նորա պատիւ չեն տար :
Դարու վեր տեղ մը բուսած՝
Միս-մինակ հոս եմ մնացած .
Եթէ երթամ
Ու միանամ
Խառնուելիս մէջ ձմերուկներին
Գուցէ մարդիկ ինձ ալ նային .
Փորձեմ ,
Տեսնեմ » :

Ըսաւ . բրդաւ քիւ տրմատին ,
Գրլտոր մըլտոր դէպ վար դարին
Գալով մտաւ զետեղեցաւ .
Բայց ի՞նչ վախճան հոն ունեցաւ ,
— Գրդ մին երես նայող շեղաւ ,
Հոն լիկեցաւ ոչընչացաւ :

Արք կայր ու սուտ յուսով կ'ելնեն ,
Տեղ ու վիճակ կը փոփոխեն ,

Այս առակիս Գրդմին նըման
Խաղք ամէն տեղ անշուշտ կ'ըլլան ,
Եթէ չ'անսան Իմաստունին
« Մանի'ր ըզքեզ » • այս առածին :

Ք.

Յորեն եւ Քարի

Կը խօսէին մէջ ամբարին
Յորենուկն ու Քարին •
Յորեն կ'ըսէր • « շը կայ տունկ մի
Որ պիտանի ինձ չարի լինի » :
Բայց Քարին ալ հակառակէր ,
Եւ իր փաստեր մէջ կը բերէր :
Մինչ իրիւն երկօքեան
Շատ երկար վիճեցան :
Սակայն Քարին երբ իշոյց
Լսեց ոտից դըրըրտոց ,
« Ով բարեկամ , էշեր եղ չեն ,
Որ իմ գիւղիս շուէլ ելնեն •

Կամ թէ մարդ ալ չեն ,

Որ քո դին տաշեն :

Եկ ուրեմն , սա ճեղքէն

Դուրս ելնենք մենք այժմէն ,

Եւ ճայնենք . « ո՛վ էջեր ,

Կտրեցէք այս դատ մեր ,

Թէ ո՛վ աշխարհի

Է յայժ սխտանի » :

Հաւանեցան դուրս վաղեցին ,

Բայց շատ ո՛վ էջեր՝ « դարին , դարին »

Զրղւացին , զայն թխեցին :

Վա՛յ աշխարհին , ուր կան ու կան
Գոտտա օրներ իշանքման .

Նոցա աւշև փորին լոկ շա՛հ

Ամէն բանէ գերադաս կայ :

Ե .

Տօլ եւ Դրոսմ

Տօլն ու Դրոսմ իրար դրտան ,
Միմեանց վերայ նախանձեցան .

Պէ՛ս բռնեցին , որ իրենց դատ
Երթան տանին մարդոց առաջ :

Վարէն վեր , վերէն վար
Օրն ի բուն անդադար

Ար գլորէին ,

Ար վազէին :

Բայց մեր Տօլուկ կը ցատկուտէր ,
Սաստիկ դժուրդ եւ կը հանէր :

« Քուրուկ , այս ի՛նչ դուռում գոչում

Ար հանես դու , կ'ըսէր Դրոսմ .

Ձը՞ վինիր որ դուն ալ ինձ պէս

Լսիկ մնջիկ , կամաց քալես » :

— « Քա՛ , խնդումնս կը մարիմ ես ,

Սա քաղաքին երբ կամ ի տես .

Մարդիկ ձայնէս հոն թռնող ելած՝
Պիտի սրտուէն դիւ անկասկած ։

Քուրիկըս քա ,

Քեզ ի՛նչ հասլա

Պիտի անեն . մեղքս կուզայ ,

Երբ կը նայիմ քո վերայ ։

Ոչ ձայն ունիս , ոչ քալք՝ աւանդ .

Դըղում մը ես հաստը դանդաղ » ։

Երկար ջընեմ , հասան քաղաք ,

Ուր Տօլ հասաւ յանարդ վիճակ .

— Տըղոց եղաւ խաղաղիկ — ,

Մինչդեռ բարձրը պատիւ Դըղմիկ

Գրտաւ մէջ մեռանին

Հաւիչ մամ պառաւին ։

—

Ինչո՞ւ մեկնեմ այս իմ առակ ,

Երբ կը խօսի յայտ համարձակ ։

Զ,

Խորտիկներ եւ Գինի

Ի սեղան վերայ դրուած՝
Համադամ խաշուած եփուած
Խորտիկները սլքճրակեցան ։
Իրարու հետ վէճի մըտան ։
Թանապուրն յառաջեց .

« Բարեկամք , նա ճայնեց .

Ախորժելի խմին համով

Մեծը ձեր մէջ ես եմ պատուով ,

Ոչ ապարէն ե նախադաս

Կ'ուտուիմ հոս միշտ ձենէ առաջ » ։

Բայց Աղն լսեա

Խօսքը կտրեց .

« Կոկ ոչ թէ քեզ , ձենէ որո՞ւ

Համ ես չեմ տար անուշ աղդու. » ։

— « Ինձ ոչ երբէք .

Հրուշակ գոչեց ։

Ա յապէս երկար մէջ կը բերէր
Իւրաքանչիւրն իր մեծ փաստեր •
Խակ Պղպեղիկ չը դիմացաւ ,
Ինքն ալ բերան բացաւ ըսաւ •

« Լսեցէք •

Լսեցէք •

Ես եմ մեծը պատուով մէջ ձեր ,
Չէ՞ կը ցանաւիս ի վերայ ձեր » •
— « Այ իմ վերայ » • Մածուն ճայնեց :
Դեռ կը տեւէր սոցա մեծ վէճ
Երբ Բագոսն՝ որ յայն հանդէս էր
Կոչուած , ծիծաղ ի քիմն չ'ըսեր •

« Դուք ո՛վ էք , որ ելեր էք ,

Կը շափուիք իրարու հետ •

Ինձ նայեցէք , առէ՞ք սմօթ •

Ինչպէ՛ս ձեզ պէս չեմ պարծենկոտ ,

Մինչ ես աշխարհի

Յոյժ եմ սիրելի •

Ով դիս պաշտէ , ե՞րբ չը գոչեր
Կեցցէ Բագոս , որ սրտին մեր ,

Նոր կեանք կուտայ ուրախ դու արժ-
կեցցէ գինւոյ կարմիր բաժակ » :

Բազոս լըւեց ,
Բայց վայելեց .

Խորտկներուն առհասարակ
Ախորժելի ծիծաղն ու ծափ :

Այս առակի մեկնութիւն
Ես չը գիտեմ , գըտիր դուն :

Է .

Անբառամ եւ Վարդ

« Բարեռեկ
Քեզ , քուրուկ , »

Միս-մինակ թփիս տակ
Դու ծլած կաս ծաղկած :

Ոչ ինձ պէս ունիս տերե
Փառաւոր խիստ արդարե .

Ոչ ինձ նման

Աննրման

Ունիս դոյն

Գոյնուդոյն :

Տիրոջ փառք , որ ինձ ասանկ

Պարուկեց շնորհեց կեանք .

Պարուլն ի տեսս անուշ կ'երգէ ,

Թոյրէս բոյրէս հոգի կ'աւանէ .

Յերեկ դիշեր

Վառի յիմ սէր :

Իսկ հէզըդ դուն , Անթառամ ,

Տղեդ՝ անհոտ յարածամ

Ունիս մէկ կեանք

Անիտա ունակ :

Ես իբրը կոյս

Ունիմ իմ լոյս .

Կը փայլիմ ,

Կը սղճնիմ .

Ես հարան դժոխոյ

Եմ Աստուծոյ :

Իսկ դուն անշարճը ես մէկ ծաղիկ,
Ոչ իսկ ծաղիկ, այլ մէկ խոտիկ » :

Վարդիկն օր մը թփին վերէն
Անթառամին այսպէս բարձրէն
Կը բրթ մնջէր,
Կը ծիծաղէր :
— « Բարուկս, ես քեզ
Մայթեմ՝ երնիկ .

Ինչ տի ըսայ չքեղղ վիճակ,
Երբ շունիս դու կեանք մը շատ .
Տէրն ինձ չէ տուեր գեղեցիութիւն,
Բայց շարճեր է կեանք մը տեւուն » :

Դեռ կը խօսէր. փչեց քամին,
Շուտ դէտուղէն տերեք Վարդին
Ցրուեցան,
Ցնդեցան :

Իսկ Անթառամ իւր տերեւներ
Կը վայելէ դեռ շա՛տ օրեր :

Մեթառամին այս առակի
Նրմանէ դո՛ւ , ո՛վ Հայ որդի :

Ը.

Միսեռ եւ Գլուկ (Էպեպե)

Գլուկ Միսեռին աշեց ժողկց .
« Ինտո՛ր , քուրիկա , ինձ նրման ես .
Բայց մեր ցեղէն չեմ կարծեր զքեզ ,
Ձի չեա կսկիկ , կըս-կըսր ինձ պէս » :
— « Նոյն աղղէ եմ . միայն սա կայ ,
Որ մարդոյ ձեռն ես դեռ չընկայ .
Որ սե խաղկին ես մանէի ,
Խաշխըշի , մրմրկէի .
Յետոյ քո կերպն առնէի ես ,
Ձը ճանչէի ազգըս թեզ պէս :
Մնաս բարով .
Երթամ շուտով .
Մի՛ դուցէ տէրդ գայ դիտ տեսնէ ,
Ու խաղկինը դընէ տանջէ :

Ինձ ի՞նչ կոկիկ նոր ձեռք ճերմակ,
Երբ ինձ յարդի է օրս ազատ » :

— « Մի փութար ,
Իջնեմ վար .

Ես ալ քեզ հետ կուգամ՝ քուրիկ ,
Ձիս է՞ր թողուս այս տեղ մենիկ » :
Գնացին յարտ, բայց ի՞նչ եղաւ Գլուկ .
— Հոն անդիտան , մընաց ամուլ :
Իսկ ծնաւ Միսեա , ծաղկեցաւ շատ
Ձի Բնութեան էր դեռ հարազատ :

Ձեզ կ'ըսեմ , ձեզ՝ բոլոր Հայեր ,
Ղարդան ըլլամ արևուն ձեր .
Բնական ճամբէն մի՛ շեշիք մի՛ ,
Որ պըտուղ տար Հայաստանի՛ :

Թ .

Անպոչ ճգնաւոր եւ Լոշտակ

Ատենօր կար ու ջրկար ,

Անպոչ մէկ ճրղնաւոր կար :

Հայաստանին փեղբէշն էր նա ,
Տուն և դրանակ բաց էր նրա :

Խօսքը սիրուն , հեշտ էր պատուէր ,
Հայոց ասղիին լոյսն ու յոյսն էր •

Եր փոքրաւորն էր ձորա Կոչասկ ,
Ներսէն սասան , դրակն հրնշասկ •

Սա Անպոչին մրափին ասեն

« Այրեմ , ըսաւ , մօրուքն անդէն :

Ինչպէս երբեմն Գրող խաճաւ ,
Իրեն պօչը փրցուց տարաւ ,

Ես ալ վառեմ մօրուան հիմիկ ,

Գործովս Գրողէն շատ վեր անցնիմ » •

Յուշիկ մօրուան իւղով ձիթով

Մաժեց հլտեց , առաւ շուտով

Վառ պատրոյգը , տի դպցուներ ,

Յանկարծ բացաւ Անպոչն աչեր ,

Ճիշդ տեսաւ ,

Խաղ լեցաւ ,

« Աճիրդ է մեծ , դեռտինն անցիր ,

Ձի է՞ր քո պէս սլողձ ոք ժայիւհ

Ընէ դեռ կոխ

Հայոց սուրբ հող :

Մտիր սղջամբ , բենի թող դաս
Հայոց որդիք աւնաւն , Լոյտակ , » :

Անէ՛ծքը դեռ բերանն էր ,

Լոյտակ գեախն կը մանկր •

« Մէկ Հայ պիտի ջըլլա՞յ երբէք ,

Որ դիտ հանէ , պիժիմ պատժէր » :

Ըսաւ • Անորչ պատասխանեց •

« Ով որ ըլքեզ հանէ տեղէր ,

Ինք թող մանէ քուկին տեղր •

Վկայ լինի թող արևը » :

Գեանին տակ Լոյտակ մտաւ ,

Բայց դինքն հանող ցարդ որ շեղաւ* :

* Լոյտակ մարդ ակերտ մէկ բոյս է . կը պատմուի թէ ճգնաւոր մը կայ եղեր , որ սղջովք Ս. Նարայեանի շէնքը կը մարտէ եղեր , որպէսզի կող Գրողը գալով՝ մտիր գտնելով շատանէ և Հայոց աշխարհ շուտվէ : Սր մը Գրողը

Չար մի՛ գործէք , ով Հայ տըղաք ,
Որ Լոշտակին պէս դուք ջըլլաք :
Հաւատարիմ , երախտապէտ
Կացէ՛ք մնայէ՛ք միշտ և յաւէտ :

Կը յաջողի ճգնաւորին պոչը խածնել ,
միջոտնել ու տանիլ , որով անպոչ կը
մնայ նա : Սորա քով կայ եղեր մէկ
մտորտաւոր Լոշտակ անուն . որ մը սա
ճշնաւորին քնոյն տակն մօրուքը կը
ձիւթօտէ , և երբ վառ պատրոյզը
պիտի դապցուներ , Անպոչը կ'արթննայ ,
և կ'անիծէ լսելով . « դեռինը մըտ-
նե՛ս » : Լոշտակ դեռին մտած տակն՝
խնդիր մը կ'ընէ , որուն Անպոչը կը
պատասխանէ . « ով որ վրէպ գտնէ ,
և եօթ թղաչափ խորութենի , հանէ ,
տեղդ թող մտնէ . բայց նորէն պիտի
չը կենդանանաս , այլ ամէն տեսակ
հիւանդութեան դեղ պիտի լինիս » :
Գիւղացիք լոշտակը երբ գտնեն , կը
փորեն շուրջը , մինչև ստները . յե .

Թ.

ՍՈՍՈՒՆ ԷՆ ՊԱՅՍԿՈՒՆ

« Ե՛ր կը շքիս
Ի մէջ դրախտիս ,
Ո՛վ կոյս աղջիկ » :

— « Եւ՛ր յայս դրախտ
Ճակատիս ի դարդ
Գտնել մէկ վարդ » : —

« Գու ի նամիր
Կաս ի խնդիր
Վարդիր կարմիր ,
Ո՛վ կոյս լնատիր » :

տոյ եօթն օրէ ի վեր անօթի շան մը
վզէն կը կապեն թուր , որուն ծայրը
կապուած է լոշտակի արմատին , շունը
բռնի կը քաշէ ծեծ ուտելով . և երբ
կը հանէ՝ կը սասակի , քաղցէն ու
ծեծէն անշուշտ . բայց դիւզացիք կը
մեկնեն թէ ճգնաւորի անէծքը շանը
վրայ կասարուեցաւ :

— « Տե՛ս մեջ դրախտիս ,
վարդեր քանի՛ս
Փայլին վառ վառ
Ի դոյն պայծառ » : —

« Գոյս մեջ վարդ . .
Ճակտիդ ի զարդ .
Արժանաւոր

Չիք , կոյս աղւոր » :

— « Չի՞նչ կը խօսիս .

Նայէ թ ըսիս ,

վարդեր քանիս

կան , սիրելիս » : —

« Ալ գեղանի ,

Չեն արժանի

Չարդ գեղեցիկ

Գորս ճակտիդ » :

— « Նայէ հիմիկ

Բաղեմ վարդիկ ,

Տես վայելուչ

Ձե՞՞ ճակատուս » : —

« Ով օրհորդ ,

Վարդիկդ է փշոտ ,

Քո քերոյչ մատ

Յուս կ'աւնուս շատ » :

— « Հոգ չէ , հոգ չէ •

Յուս ի վարդ է

Թող կոյս կըրէ ,

Սիրելի՛ է » : —

« Այդ վարդ՝ աւանդ ,

Թաւամի վաղ •

Անթարչամ վարդ

Ճակտիդ ա՛ն դարդ » :

— « Զայն ո՞ւր դտնեմ •

Ո՞ւր ես դաշեմ » : —

« Այն վարդ կարմիր ,

Կոյս դու ընտիր ,

Ի մէջ սրտի

Ծլի ծաղկի » :

— « Ո՞ւր սիրտ դտնեմ •

Ն՞ուշտէս քաղեմ » : —

« Երբ պատանի,

Կայս գեղանի,

Տեսնես հեռուն

Տուր մէկ սղջոյն » :

— « Ողջոյն ի՞նչպէս

Տալ իշխեմ ես

Պատանեկին

Անձանօժին » : —

« Բո սիրակալժ

Սչաց ակնարկ

Է պատանւոյն

Սիրոյ սղջոյն » :

— « Եստ նայեցայ,

Բայց ինձ նորս

Տուրտ նայեցան,

Ու մեկնեցան . . . » : —

« Երբ նայեցար,

Կայս դու պայծառ,

Տուր՞ օժիտ

Քո նայածիդ » :

— « Ես տղքատիկ
Օրիորդիկ
Ուստի՞ օժիտ
Տամ նայածիս » : —

« Երբ դու նայիս ,
Տուր մէկ ծպիտ .
Լոկ քո օժիտ

Այն է , տղջիկ » :

— « Գոխան ծպտիս՝
Ով պատանիս ,
Չի՞նչ յուսամ ես
Միտելիս » :

— « Լոկ իւր սրտիկ ,
Կո՛յս դեղեցիկ .
Հոն կայ վարդիկ
Ի հիւս ճակտիդ . » :

Պայպուն ծպտեցաւ .

Սուունն օժտեցաւ* .

* Սուուն դեղին և Պայպուն կապույտ ծաղիկներ են , որք դարնան

Բայց վա՛յ աւա՛ղ, չտախն ճարտար
— Կրենց սրտին սիրոյ փախար .

Ձի մարիկն էր դէ՛մ Պայպունին ,
Իսկ մամն արդ.եւք էր Ստունին :

Փախան ի դաշտ , պըլըւեցան .

Սրտով հոգւով ի սէր գեղան .

Բայց երբ ծագէր լոյս արշալոյս ,

Արամազդէն խնդրեցին յոյժ ,

Ճէջ մէկտեղ կը բուսնին , գիշերնե՛-
րը իրարու կը պըլըւին , և առաւօ-
տուն իրարմէ կը դատուին :

Կը պատմուի թէ մէկ պատանի և
սողիկ իրարու կը սիրահարին . երբ
ծնալք կը հակառակին , գիշերանց կը
փախչին , առաւօտեան դէ՛մ նկատե-
լով՝ որ պիտի տեսնուին և բռնուին ,
կը խնդրեն Աստուծմէ , որ պահէ զի-
րենք : Աստուած երկուքն ալ ծաղի-
կի կը փոխարկէ : Ահա այս է Ստուն
և Պայպուն ծաղիկներուն վրայ զը-
րուցուած առասպելը :

Որ նախանձատ սրահէ տչքէ

Իրենց սէրը , մարդէ՛ ծածկէ :

Ով նուրբ , սուրբ սէր :

Երկու սրտեր

Գուն ի՞նչ լրիւր •

— Ծաղիկ լրիւր :

Ձի ի՞նչ լնէր Մեծն Արամաղդ :

Երբ երկու սիրտ մէկ էր եղած •

Գուցէ ձեռներ վատ մարդկային

Այդ հիասքանչ շէնք քանդէին :

Նորա ցայտօր մէկտեղ ծլին ,

Իրարմէ դատ կան ցերեկին ,

Բայց կը վարին գիշերն ի ըուն

Կրկին զատուին կանուխ առտունս

Ես ի՞նչ կ'երգեմ , երբ թափուր է

Սիրտս երկնայի՛նդ այդ սուրբ սէրէ •••

Պիտի փրկուի Հայաստան , Տէ՛ր ,

Երբ ի Հայ սիրտս դեղուս այդ սէ՛ր :

ՎՐԻՊԱԿԻ

Երես	Տող	Մաս	Ուղիղ
31	14	կը կարմըրի՛	կը մարմըրի՛
64	1	դործ	դործ
66	12	պիտի	պիտի
78	3	կը գպեն	կը գպեն
89	17	Սրդ ելն	Սրգիլն
90	5	ձանրոյթ	ձանձրոյթ
104	20	ընաիր	ընաիր
110	9	դուաց	դուաց
114	8	ինքին	ինքնին
118	13	քեզ ինչ	քեզ ի՞նչ
135	15	Ուրեմն	Դուռն ալ
143	1	Ի սեղան	Սեղանի

Ա Ձ Դ

Գաւառական քանի մը բառերուն
բացատրութիւնը գրքուկիս Յ. Հատորի
վերջը պիտի դուրի :

